

Nanna Høygaard Lindeberg og Katrine Iversen

Kortlægning af kommunernes indsats for brudte familier

Kortlægning af kommunernes indsats for brudte familier

Publikationen kan hentes på www.kora.dk

© KORA og forfatterne, 2017

Mindre uddrag, herunder figurer, tabeller og citater, er tilladt med tydelig kildeangivelse. Skrifter, der omtaler, anmelder, citerer eller henviser til nærværende, bedes sendt til KORA.

© Omslag: Mega Design og Monokrom

© Foto: Sine Fiig

Udgiver: KORA

ISBN: 978-87-7488-947-2

Projekt: 11193

KORA
Det Nationale Institut for
Kommuners og Regioners Analyse og Forskning

KORA er en uafhængig statslig institution, hvis formål er at fremme kvalitetsudvikling samt bedre ressourceanvendelse og styring i den offentlige sektor.

Det Nationale Institut
for Kommuners og Regioners
Analyse og Forskning

Købmagergade 22
1150 København K
E-mail: kora@kora.dk
Telefon: 444 555 00

Forord

Denne kortlægning er udarbejdet af KORA for Børne- og Socialministeriet (tidligere Social- og Indenrigsministeriet).

Formålet med kortlægningen er at få viden om kommunernes indsatser for brudte familier og om kommunernes samarbejde med Statsforvaltningen i det tværsektorielle samarbejde.

Kortlægningen er et delelement i en større vidensindsamling på forældreansvarsområdet, som ministeriet har igangsat. Ud over kortlægningen indgår der i vidensindsamlingen blandt andet et igangværende satspuljeprojekt med konflikthåndtering i Statsforvaltningen, hvor forældre i to af Statsforvaltningens afdelinger bliver mødt med tilbud om forældresamarbejdskurser og samtaler i stedet for den traditionelle juridiske sagsbehandling.

Rapporten er udarbejdet af seniorprojektleder Nanna Høygaard Lindeberg og projektleder Katrine Iversen.

Forfatterne
Marts 2017

Indhold

Sammenfatning og konklusion	6
1 Baggrund og formål.....	10
1.1 Formål og undersøgelsesspørgsmål.....	11
1.2 Roller og ansvarsfordeling mellem kommuner og Statsforvaltningen.....	11
1.2.1 Statsforvaltningen	11
1.2.2 Kommuner	12
1.2.3 Samarbejdet i "Det særlige spor".....	12
1.3 Datagrundlag	13
1.4 Læsevejledning.....	13
2 Kommunernes indsatser til brudte familier.....	15
2.1 Antallet af indsatser i kommunerne	15
2.2 Baggrunden for kommunernes indsatser til brudte familier.....	16
2.3 Typer af indsatser	17
2.3.1 Indsatsernes forebyggende sigte	18
2.3.2 Generelle og specifikke indsatser	19
2.4 Etableringstidspunkt	20
2.5 Målgrupper for indsatserne.....	21
2.6 Forældrerettede indsatser	22
2.6.1 Tilrettelæggelse af de forældrerettede indsatser.....	22
2.6.2 Tilbud om deltagelse i forældrerettede indsatser	23
2.6.3 De forældrerettede indsatsers virkning	24
2.6.4 Etableringstidspunkt for de forældrerettede indsatser	26
2.7 Indsatser for børn og unge	26
2.7.1 Tilrettelæggelse af indsatserne	26
2.7.2 Tilbud om deltagelse i indsatser for børn og unge.....	27
2.7.3 De børnerettede indsatsers virkning	28
2.7.4 Etableringstidspunkt for de børnerettede indsatser.....	29
2.8 Familierettede indsatser.....	30
2.8.1 Tilrettelæggelse af familierettede indsatser	30
2.8.2 Tilbud om deltagelse i familierettede indsatser.....	31
2.8.3 De familierettede indsatsers virkning.....	32
2.8.4 Etableringstidspunkt for de familierettede indsatser.....	34
3 Samarbejdet med Statsforvaltningen	35
Litteratur	40
Bilag 1 Datagrundlag og analysedesign	41
Forundersøgelse	41
Spørgeskemaundersøgelse	42
Data vedrørende skilsmisser fra Danmarks Statistik.....	44
Anvendelse af kvalitative data.....	44

Bilag 2	Oversigt over kommunernes indsatser over for brudte familier ..	45
Bilag 3	Spørgeskema til kommunerne om indsatser over for brudte familier	49
Bilag 4	Evaluering af indsats med netværksgrupper	52

Sammenfatning og konklusion

Hvert år oplever børn og unge i Danmark, at deres forældre flytter fra hinanden, og at de derfor bliver en del af det, vi kalder en brudt familie. Det vil sige en familie, hvor forældrene er separerede, skilt eller flyttet fra hinanden.

Hovedparten af de forældre, der flytter fra hinanden, har et konstruktivt samarbejde om børnene. Men en mindre del af forældre og deres børn er i kontakt med Statsforvaltningen som følge af uoverensstemmelser i forbindelse med bruddet. Statsforvaltningen behandler sager, rejst af forældrene, vedrørende blandt andet samvær, forældremyndighed og bopæl. Derudover kan Statsforvaltningen tilbyde rådgivning til forældre og barn, deltagelse i konfliktmægling og i børnegrupper.

Kommunerne har tilsynspligt i forhold til børn og unge under 18 år og skal være opmærksomme på mistrivsel hos børn og unge og tilbyde støtte, hvis der opstår mistrivsel i forbindelse med brud i familien.

Med denne kortlægning etableres et overblik over kommunernes indsatser for brudte familier. Endvidere beskrives kommunernes vurdering af omfang og karakter af samarbejdet med Statsforvaltningen om brudte familier. Kortlægningen afdækker, hvilke indsatser kommunerne tilbyder målgruppen, men indeholder ikke en udfoldet beskrivelse af indsatsernes indhold og varighed. For så vidt angår samarbejdet mellem kommuner og Statsforvaltning, afdækker kortlægningen kommunernes perspektiv på samarbejdet.

Kortlægningen

KORA har gennemført en kortlægning baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt alle landets kommuner, en workshop med centrale interessenter samt indledende kvalitative interview i udvalgte kommuner.

Hovedfund

Kortlægningen viser, at 78 % af kommunerne har indsatser til brudte familier. Samlet set identificeres med kortlægningen 161 indsatser målrettet brudte familier, fordelt på 51 kommuner. De enkelte kommuner har mellem en og syv indsatser til målgruppen.

Målgrupper for indsatserne

Indsatser for brudte familier kan målrettes hele familien eller udvalgte familiemedlemmer. Familierettede indsatser målrettet både børn og forældre udgør den største andel af indsatserne. I alt 78 indsatser er målrettet både børn og forældre i brudte familier, 42 af indsatserne er målrettet børnene og de unge, og 39 af indsatserne er målrettet forældrene.

Etableringstidspunkt

De kommunale indsatser til brudte familier er for en stor del af nyere dato. Det er således særligt inden for de seneste fem år, at kommunerne har oplevet et behov og en efterspørgsel for denne type indsatser og derfor er begyndt at iværksætte indsatser for målgruppen. Vi har oplysninger om, hvornår 157 af de identificerede 161 indsatser er etableret. Kommunerne angiver, at 90 indsatser, svarende til 57 %, er etableret inden for de seneste fem år. Vi ser, at det særligt er blandt de forældrerettede indsatser og indsatser for børn og unge, at en relativt stor andel af indsatserne er etableret inden for de seneste fem år, mens hovedparten af de familierettede indsatser har eksisteret i mere end fem år.

Baggrund for etablering af indsatserne

De tre hyppigst angivne årsager, til at kommunerne tilbyder indsatserne, er, at man oplever trivselsproblemer hos børn og unge i forbindelse med konfliktfyldte brud i familien, at indsatserne er et led i en kommunal forebyggelsesstrategi, og/eller, at indsatserne er etableret for at imødekomme en efterspørgsel fra borgerne.

Forebyggende, generelle og specifikke indsatser

De 161 indsatser retter sig, som beskrevet ovenfor, mod forskellige delmålgrupper. De adskiller sig endvidere fra hinanden på to andre parametre: Dels i forhold til det forebyggende sigte med indsatsen, dels i forhold til, om indsatsen er tilrettelagt specifikt med brudte familier for øje, eller om der er tale om indsatser, der har en mere generel karakter, men målrettes kerneproblematikken brud i familien.

En kategorisering af indsatserne viser, at hovedparten af de forældrerettede indsatser og børne- og ungeindsatserne er specifikke gruppeindsatser, mens hovedparten af de familierettede indsatser er generelle individuelle indsatser.

Hovedparten af de forebyggende indsatser, som indgår i kortlægningen er ganske naturligt målrettet forældrene i brudte familier.

Adgang til indsatserne

Der er forskel på adgangen til indsatserne for de tre delmålgrupper. Hovedparten af deltagerne i de forældrerettede indsatser får tilbud om en indsats ved, at indsatsen er åben for alle og offentligt annonceret, mens hovedparten af indsatserne til børn og unge er forebyggende indsatser, jf. servicelovens § 11¹. Der er dog også blandt indsatserne til børn og unge indsatser, der er åbne for alle og offentligt annonceret. De familierettede indsatser tilbydes både på baggrund af en børnefaglig undersøgelse, jf. servicelovens § 50², via § 11, samt ved at indsatserne er åbne for alle og offentligt annonceret.

Viden om indsatsernes virkning

Kortlægningen giver et billede af, at der i kommunerne er begrænset systematisk viden om virkningen af indsatserne for brudte familier. Et mindretal af kommunerne angiver, at der er foretaget en systematisk undersøgelse eller evaluering af indsatsernes virkning for børn og forældre. Dette kan særligt for de forældrerettede indsatser og indsatser for børn og unge hænge sammen med, at en relativt stor andel af indsatserne er etableret inden for de seneste fem år.

¹ Ifølge serviceloven § 11, stk. 2, skal kommunalbestyrelsen som led i det tidlige forebyggende arbejde sørge for, at forældre med børn og unge eller andre, der faktisk sørger for et barn eller en ung, kan få en gratis familieorienteret rådgivning til løsning af vanskeligheder i familien. Kommunalbestyrelsen er forpligtet til ved opsøgende arbejde at tilbyde denne rådgivning til enhver, som på grund af særlige forhold må antages at have behov for det. [...] Såvel forældre som børn og unge, der alene søger rådgivning, skal kunne modtage denne anonymt og som et åbent tilbud. Ifølge serviceloven § 11, stk. 3, skal kommunalbestyrelsen tilbyde en forebyggende indsats til barnet, den unge eller familien, når det vurderes, at støtte efter indsatserne nr. 1-4 herunder kan imødekomme barnets eller den unges behov. Kommunalbestyrelsen kan tilbyde følgende forebyggende indsatser:

- 1) Konsulentbistand, herunder familierettede indsatser
- 2) Netværks- eller samtalegrupper
- 3) Rådgivning om familieplanlægning
- 4) Andre indsatser, der har til formål at forebygge barnets, den unges eller familiens vanskeligheder. LBK nr. 1270 af 24/10/2016.

² Ifølge servicelovens § 50 skal kommunalbestyrelsen undersøge barnets eller den unges forhold, hvis det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, herunder på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Undersøgelsen skal resultere i en begrundet stillingtagen til, om der er grundlag for at iværksætte foranstaltninger, og i bekræftende fald, hvilken art disse bør være, jf. stk. 6. LBK nr. 1270 af 24/10/2016.

Kommunerne er blevet bedt om at angive deres egen vurdering af indsatsernes virkning, der ikke nødvendigvis er funderet i en systematisk undersøgelse. En sammenligning af vurderingerne på tværs af de tre delmålgrupper viser, at det særligt er indsatser målrettet børnene og de unge, som, kommunerne vurderer, har en virkning for en stor andel af deltagerne.

Samarbejdet mellem kommuner og Statsforvaltning

Kortlægningen af samarbejdet mellem kommuner og Statsforvaltning viser, at cirka tre fjerdedele af kommunerne samarbejder med Statsforvaltningen. Kommunernes kendskab til rammerne for samarbejdet med Statsforvaltningen, "Det særlige spor"³, er mere begrænset. Cirka halvdelen af kommunerne angiver, at man har kendskab til "Det særlige spor". Køreplanen for det særlige spor indeholder redskaber, der kan understøtte samarbejdet mellem Statsforvaltning og kommuner. For eksempel at der udpeges kontaktpersoner i kommunen og afholdes tværfaglige og tværsektorielle møder.⁴ Kommunernes erfaringer med samarbejde ved brug af blandt andet disse redskaber er ligeledes mere begrænset.

Flere kommuner angiver i kommentarer til spørgeskemaet, at de er interesseret i mere samarbejde og dialog, end der foregår på nuværende tidspunkt. Et perspektiv, der præsenteres, er en oplevelse af, at Statsforvaltningen ikke har de nødvendige ressourcer til at indgå i samarbejdet, og at Statsforvaltningen kan være vanskelig for de kommunale medarbejdere at komme i kontakt med. Omvendt gives der også eksempler på samarbejdsrelationer, hvor der afholdes jævnlige samarbejds møder mellem Statsforvaltning og kommune.

Opmærksomhedspunkter og perspektivering

Vi har på baggrund af kortlægningen identificeret to opmærksomhedspunkter, som der vil være et potentiale i at adressere i det fremadrettede arbejde med at kvalificere indsatserne for brudte familier.

Opmærksomhedspunkter:

Samarbejde mellem kommuner og Statsforvaltning

I lyset af, at der i kommunerne er en opmærksomhed på problemstillinger forbundet med brud i familien, og at der er etableret en række indsatser for brudte familier i kommunerne de seneste år, så er det et opmærksomhedspunkt, at kendskabet til rammen om samarbejdet, "Det særlige spor", er begrænset til omkring halvdelen af kommunerne. På den baggrund er der behov for en tydeliggørelse af rammen for de kommunale ledere og medarbejdere med henblik på anvendelse i relevante sager.

Kortlægningen identificerer et antal specifikke indsatser i kommunerne målrettet brud i familien. I relation til den faglige udvikling af indsatserne er det et opmærksomhedspunkt, om der i kommuner og Statsforvaltning er vidensdeling om og koordinering af indsatser.

Aktuelt tilgængelig viden om de indsatser, der tilbydes

Set i lyset af, at kortlægningen viser, at der er etableret en række nye indsatser for brudte familier de seneste fem år, vil det fremadrettet være værdifuldt for det første at tilvejebringe systematisk viden om indholdet af indsatserne og for det andet at etablere viden om indsatsernes virkning. Et styrket vidensgrundlag vil give kommunerne bedre forudsætninger for at tilbyde målgruppen relevante og virkningsfulde indsatser.

Som beskrevet ovenfor, tilvejebringes med denne kortlægning viden om en række dimensioner af kommunernes indsatser for brudte familier og om samarbejdet mellem kommuner og Statsforvaltning. Foruden at besvare en række spørgsmål, så rejser kortlægningen imidlertid også

³ Se afsnit 1.2.3 for en nærmere beskrivelse af samarbejdet i "Det særlige spor".

⁴ Ankestyrelsen, 2014.

nye spørgsmål, som det vil være relevant at afdække, bl.a. i forbindelse med arbejdet med de identificerede opmærksomhedspunkter.

I forhold til de kommunale indsatser vil det være relevant at tilvejebringe yderligere viden om indhold, tilrettelæggelse og virkning af indsatser for brudte familier for at få en mere systematisk viden om, hvad der karakteriserer virksomme indsatser for målgruppen.

Det er endvidere relevant at undersøge, hvor mange af de brudte familier der dækkes ind af de samlede indsatser på området (dækningsgraden) med henblik på en vurdering af, om der udbydes tilstrækkeligt med indsatser, eller om der er behov for yderligere.

1 Baggrund og formål

Cirka 27.000 børn oplevede i 2014, at deres forældre flyttede fra hinanden.⁵ Samlet set var der samme år over 316.000 skilsmissebørn i 0-17 årsalderen i Danmark.⁶ Nogle forældrepar har været gift forud for deres brud og bliver separeret og/eller skilt, mens andre har været samboende forud for deres brud. Vi anvender her betegnelsen "brudte familier" som en samlet betegnelse for familier, hvor forældrene er separerede, skilt eller tidligere samboende, men nu flyttet fra hinanden.

Begrebet "brudte familier"

Med begrebet "brudte familier" forstår vi familier med børn i alderen 0-17 år, hvor forældrene er separerede, skilt eller flyttet fra hinanden.

Undersøgelser viser, at hovedparten af forældre, der går fra hinanden, har et konstruktivt samarbejde om børnene.⁷ Men i et mindretal af sagerne opstår der konflikter om fx forældremyndighed eller samvær, som medfører, at en eller begge forældre retter henvendelse til Statsforvaltningen. Statsforvaltningen træffer juridiske afgørelser efter forældreansvarsloven fx om forældrenes samvær med børnene og midlertidige afgørelser om forældremyndighed og bopæl. Derudover kan Statsforvaltningen bl.a. tilbyde rådgivning af forældrene og barnet, konfliktmægling af forældre og indsatser for børn i børnegrupper.

Også kommunerne kan involveres i problemstillinger, der opstår som følge af brud mellem forældre. For nogen børn og unge opstår der mistriivsel, hvor forældrenes skilsmisse kan være en af eventuelle flere årsager til mistriivsel. Kommunerne har tilsynspligt i forhold til alle børn og unge under 18 år, der befinder sig i kommunen, og skal derfor være opmærksomme på, om et barn eller en ung har brug for særlig støtte, og om der skal iværksættes en børnefaglig undersøgelse af barnets eller den unges forhold, jf. servicelovens § 50. Det gælder også, hvis der kan konstateres mistriivsel hos barnet eller den unge i forbindelse med forældrenes samlivsophør.

Nogle kommuner tilbyder herudover forskellige indsatser i forbindelse med skilsmisse. Det kan være indsatser til børnene, indsatser til forældre eller indsatser til både børn og forældre. Disse indsatser varierer fra indsatser, der tilbydes bredt til familier, hvor forældrene flytter fra hinanden til indsatser for en mere afgrænset gruppe af brudte familier, hvor der eksempelvis er et højt konfliktniveau mellem forældrene.

⁵ Opgørelsen er foretaget af Ottosen (2016) ved at sammenholde tal fra Danmarks Statistik for børn som året forinden boede sammen med mor og far, og som på opgørelsestidspunktet lever sammen med en enlig forælder eller sammen med en forælder og dennes partner (Ottosen, 2016; 17).

⁶ Defineret ved børn, der lever sammen med en enlig forælder og evt. dennes nye partner (Ottosen, 2016, 17).

⁷ Blandt andet SFI har fulgt udviklingen i, hvordan skilsmisseforældre samarbejder i SFI's børneforløbsundersøgelse. I 2007, hvor nyeste data i børneforløbsundersøgelsen er indsamlet, beskriver 60 % af bopælsforældrene forældresamarbejdsklimaet som rimeligt og fordrageligt, 19 % karakteriserer det som neutralt og forretningsmæssigt, 4 % oplyser, at det er præget af skænderi eller konflikt, mens 12 % svarer, at der slet ingen kontakt er mellem forældrene (Ottosen, 2016; 26). Undersøgelser af børns opfattelse af forældrenes samarbejde er i tråd med de fund om forældresamarbejdet, som findes fra de voksne selv: omkring halvdelen af børnene, at forældrene er gode venner og kommunikerer godt. 9-20 % oplever et konfliktfyldt forældresamarbejde og omkring en tredjedel oplever, at samarbejdet mellem forældrene er tåleligt, men ikke positivt (Ottosen, 2016; 28).

Kommunerne kan endvidere blive involveret i særligt konfliktfyldte sager, ved at Statsforvaltningen visiterer en sag, der verserer i Statsforvaltningen, til behandling i "Det særlige spor", der er et tværsektorielt samarbejde mellem Statsforvaltning og kommuner.

Temaet for denne kortlægning er kommunernes indsatser og tilbud til børn og forældre i brudte familier og kommunernes samarbejde med Statsforvaltningen.

1.1 Formål og undersøgelsesspørgsmål

Kortlægningen har et todelt formål. For det første at tilvejebringe viden om kommunernes indsatser for brudte familier. Vi etablerer et overblik over, hvilke indsatser kommunerne tilbyder på området, hvilke målgrupper de kommunale indsatser retter sig imod samt baggrunden for, at kommunerne har etableret indsatserne. I den forbindelse er en del af kortlægningens formål at afdække, hvordan forældre og børn får adgang til indsatserne. Med henblik på at give mulighed for, at kommunerne kan lære af hinandens erfaringer, er kommunerne endvidere blevet bedt om, at vurdere virkningen af indsatserne.

Kortlægningens andet delformål er et afdække omfang og karakter af det tværsektorielle samarbejdet mellem kommuner og Statsforvaltning.

Kortlægningens undersøgelsesspørgsmål fremgår af nedenstående boks.

Undersøgelsesspørgsmål

Hvilke indsatser har kommunerne i forhold til brudte familier?

Hvilke målgrupper er indsatserne rettet imod?

Hvilke rationaler angiver kommunerne for at etablere indsatserne?

Hvordan vurderer kommunerne effekten af indsatserne?

Hvilken dokumentation har kommunerne for indsatsernes virkning?

Hvad er kommunernes erfaring med samarbejdet med Statsforvaltningen, herunder i det særlige spor?

1.2 Roller og ansvarsfordeling mellem kommuner og Statsforvaltningen

I dette afsnit uddybes rolle- og ansvarsfordelingen mellem Statsforvaltning og kommuner, for så vidt angår brudte familier.

1.2.1 Statsforvaltningen

Statsforvaltningens kerneopgave er at træffe juridiske afgørelser efter forældreansvarsloven. Der er gennem årene i lovgivning og metode for behandlingen af sager introduceret et fokus på at støtte forældrene i konflikthåndtering frem for den traditionelle juridiske tvistløsning.

Statsforvaltningen har således ikke en pligt til at søge familieretlige sager løst ved mediation og konfliktmægling generelt, men skal tilbyde sådanne muligheder som led i sagsbehandlingen, når en forælder anmoder Statsforvaltningen om at træffe en afgørelse.

I 2015 afsluttede Statsforvaltningen i alt omkring 36.500 sagsforløb efter forældreansvarsloven, hvoraf ca. 70 % bliver forligt.

Behandlingen af en sag i Statsforvaltningen forudsætter en ansøgning eller en anmodning fra en forælder. Det betyder, at Statsforvaltningen ikke kan tage en sag op af egen drift, og at Statsforvaltningen ikke kan behandle en sag, hvis den forælder, som har indledt sagen med en ansøgning, trækker sagen tilbage.

Statsforvaltningens kompetenceområde er:

- Fastsættelse af samværrets omfang, placering og afvikling (vilkår for samvær)
- Midlertidige afgørelser om forældremyndighed og bopæl
- Andre kompetencer:
 - Rådgivningsindsats rettet mod forældrene og barnet
 - Konfliktmægling
 - Børnegrupper

1.2.2 Kommuner

Kommunalbestyrelsen har tilsynspligt i forhold til alle børn under 18 år, der har bopæl i kommunen. Kommunernes tilsynspligt betyder, at kommunen skal være opmærksom på, om et barn eller en ung har brug for særlig støtte, og om der skal iværksættes en børnefaglig undersøgelse af barnets eller den unges forhold.⁸ Dette gælder også, hvis der kan konstateres mistriivsel hos barnet eller den unge som følge af forældrenes skilsmisse. Kommunen har således en forpligtigelse til at agere af egen drift.

Derudover tilbyder en række kommuner forskellige indsatser i forbindelse med skilsmisse. Det kan fx være indsatser, der tilbydes med et forebyggende sigte med henblik på at bremse en evt. begyndende problemudvikling, før den fører til egentlig mistriivsel hos børn og unge, fx PREP (Prevention and Relationship Enhancement – Et forebyggende og relationsudviklende kursusprogram), KIFF (Kursus i Fælles Forældreansvar), samtalegrupper for børn, anonym skilsmisserådgivning m.m.

1.2.3 Samarbejdet i "Det særlige spor".

De mest konfliktfyldte sager kan involvere både Statsforvaltningen og kommunen. Dette fx i tilfælde, hvor forældrene, ud over skilsmisse, har andre problemer, fx misbrugsproblemer, vold eller overgreb i familien, tunge sociale problemer, eller at barnet har særlige behov, fx udviklingsforstyrrelse, psykiske problemer eller andet.

I forbindelse med evalueringen af forældreansvarsloven i 2011 og den efterfølgende politiske aftale om ændring af forældreansvarsloven blev der taget initiativ til at udvikle en særlig procedure, et såkaldt særligt spor for behandlingen af meget konfliktfyldte sager, hvor familierne har komplekse sager i både Statsforvaltningen og kommunen.

⁸ Jf. § 50 i serviceloven, LBK nr. 1270 af 24/10/2016.

Samarbejdet skal sikre, at den relevante faglige viden og et eventuelt konkret kendskab til familiens forhold hurtigt og smidigt samles. På den måde sikres en mere fokuseret afdækning af eventuelle problemstillinger.

Samarbejdet kan etableres, enten ved at en sagsbehandler i Statsforvaltning visiterer sagen til "Det særlige spor" og indleder samarbejde og dialog med kommunen, eller ved at en sagsbehandler i kommunen under behandling af sagen bliver opmærksom på, at der også verserer en sag i Statsforvaltningen og tager kontakt til Statsforvaltningen.

Der kan som led i samarbejdet holdes tværsektorielle møder, hvor det samlede konkrete kendskab til familien og den relevante faglige viden er til stede. Statsforvaltning og kommuner skal i den forbindelse indhente forældrenes samtykke til udveksling af oplysninger.

I forbindelse med arbejdet med "Det særlige spor" er det en anbefaling, at der udpeges kontaktpersoner hos både Statsforvaltningen og kommunerne, som har erfaring med at behandle de sager, der er omfattet af "Det særlige spor", og endvidere afholdes der fælles temadage.⁹

1.3 Datagrundlag

Kortlægningen er baseret på både kvantitative og kvalitative data:

- En spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige kommunale socialchefer, gennemført september-oktober 2016. 73 kommuner har besvaret hele spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 74. Spørgeskemaundersøgelsen vurderes som repræsentativ.
- Kvalitative interview med i alt 9 ledere og medarbejdere i seks kommuner. Interviewene har haft en eksplorativ karakter og er gennemført forud for spørgeskemaundersøgelsen med det formål at kvalificere denne.
- En workshop med repræsentanter fra KL, Børne- og Kulturchefforeningen (BKF), Statsforvaltningen og Børne- og Socialministeriet.

Det metodiske design, databehandling mv. er yderligere beskrevet i bilag 1.

1.4 Læsevejledning

Rapporten består af to dele, hvoraf den første behandler kommunernes indsatser for brudte familier (kapitel 2), mens vi i anden del belyser kommunernes samarbejde med Statsforvaltningen (kapitel 3).

I kapitel 2 giver vi indledningsvist et overblik over kommunernes indsatser: Vi besvarer spørgsmålene: Hvor mange indsatser er der tale om? Og hvorfor har kommunerne valgt at tilbyde indsatserne? Herefter ser vi nærmere på indsatsernes formål: Hvor længe de har eksisteret, hvilke målgrupper indsatserne er rettet mod, og hvordan vurderer kommunerne, at indsatserne virker.

Rapportens kapitel 3 handler om kommunernes samarbejde med Statsforvaltningen om brudte familier. Kapitlet tegner et billede af samarbejdets omfang, og vi belyser, om der er forskel på samarbejdet for kommuner af forskellig størrelse. Endvidere beskrives kommunernes kendskab til og erfaringer med "Det særlige spor".

⁹ Ankestyrelsen, 2014.

Bilag 1 redegør for datagrundlag og analysedesign, mens bilag 2 indeholder en oversigt over de afdækkede indsatser i forhold til brudte familier. Bilag 3 viser det spørgeskema til kommunerne om indsatser over for brudte familier, som har været anvendt i kortlægningen. I bilag 4 præsenteres resultaterne af en evaluering af en kommunal indsats i forhold til børn i brudte familier.

2 Kommunernes indsatser til brudte familier

Dette kapitel indeholder en karakteristik af kommunernes indsatser til brudte familier. Som beskrevet ovenfor er det kommunernes opgave at yde barn og familie støtte, hvis det konstateres, at et barn er i mistrivsel som følge af forældrenes skilsmisse. Derudover tilbyder en række kommuner indsatser til børn og/eller forældre i forbindelse med skilsmisse.

Afsnittene 2.1-2.5 beskriver indsatserne for alle målgrupper på en række forskellige parametre: For det første opgør vi antallet af indsatser i kommunerne (afsnit 2.1) og beskriver baggrunden for, at kommunerne har etableret de forskellige indsatser (afsnit 2.2.). Herefter følger en beskrivelse af de forskellige typer af indsatser, som kommunerne tilbyder (2.4). Vi ser på, hvem der er målgruppe for indsatserne, og på, hvordan målgruppen får adgang til indsatsen (afsnit 2.5. og 2.6.). Endelig ser vi nærmere på, hvordan kommunernes vurderer, at indsatserne virker, og hvor længe kommunernes indsatser har eksisteret (afsnit 2.4 og 2.5).

Kapitlet rundes af med tre afsnit, hvor vi zoomer ind på indsatser til forskellige målgrupper og giver en detaljeret beskrivelse af henholdsvis de forældrerettede indsatser (afsnit 2.6), indsatser til børn og unge (afsnit 2.7) og de familierettede indsatser (afsnit 2.8).

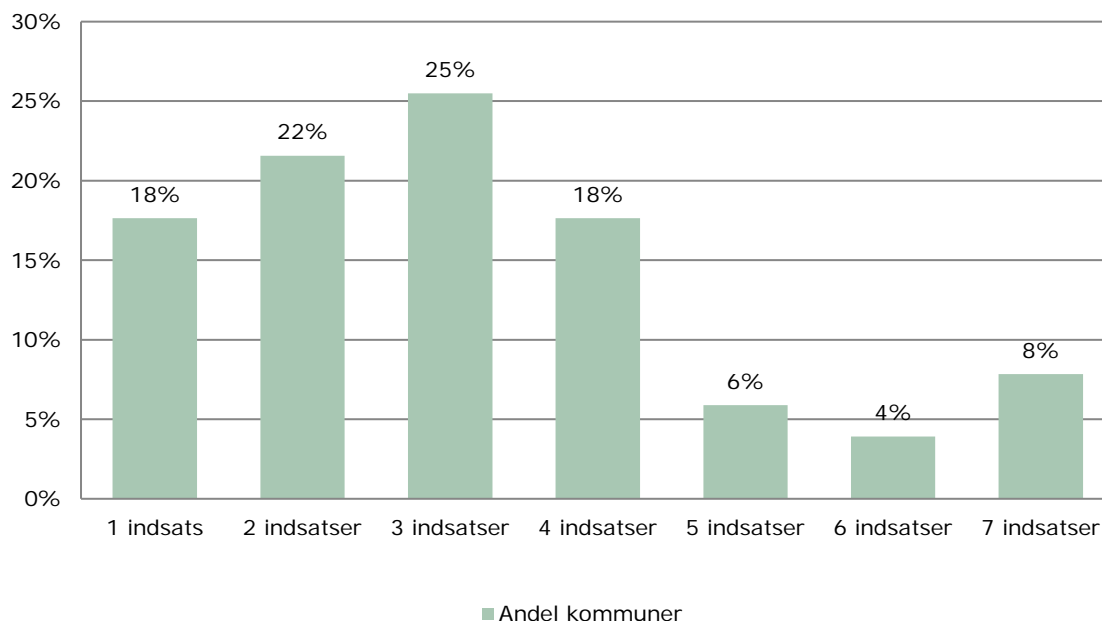
2.1 Antallet af indsatser i kommunerne

I kortlægningen er det afdækket, hvor mange kommuner, der har indsatser til brudte familier, og hvor mange indsatser der tilbydes i hver kommune.

57 kommuner har angivet, at de har tilbud til brudte familier i kommunen. Det svarer til 78 % af de deltagende kommuner. En oversigt over de indsatser, kommunerne har angivet, fremgår af bilag 2.

De kommuner, der har indsatser, er blevet bedt om at angive, hvor mange indsatser de har målrettet brudte familier. 51 kommuner har svaret på spørgsmålet. I de 51 kommuner er der i alt 161 indsatser til brudte familier, og kommunerne har mellem 1 og 7 indsatser. Figur 2.1 viser fordelingen af kommuner efter antal indsatser. Det fremgår af figuren, at 65 % af kommunerne har 1, 2 eller 3 indsatser til målgruppen.

Figur 2.1 Fordeling af kommuner i forhold til antal indsatser

Note: n=51

Spørgsmål: Har I, i kommunalt regi tilbud til brudte familier (forældreindsatser, børneindsatser, familieindsatser)? Vi tænker her på indsatser, som er målrettet en skilsmisseproblematik. Samt opfølgende spørgsmål: Hvilke tilbud har I til brudte familier i jeres kommune.

Kilde: Survey

Vi har undersøgt, om der er en sammenhæng mellem kommunens størrelse og antallet af indsatser i kommunen. Dette ud fra en hypotese om, at større kommuner, hvor der er flere brudte familier, kunne have flere indsatser end mindre kommuner, hvor målgruppen er mindre, og det fx kan være vanskeligt at finde et tilstrækkeligt antal borgere til gruppeforløb og lignende.

Vi ser, at de mindste kommuner med under 30.000 indbyggere har mellem en og tre indsatser. Nogle større kommuner har flere indsatser, men der er ikke nogen klar systematik i forhold til, at antallet af indsatser stiger med kommunestørrelse. Blandt de otte største kommuner er der både kommuner, som har henholdsvis en, to, fire, seks og syv indsatser til målgruppen brudte familier.

2.2 Baggrunden for kommunernes indsatser til brudte familier

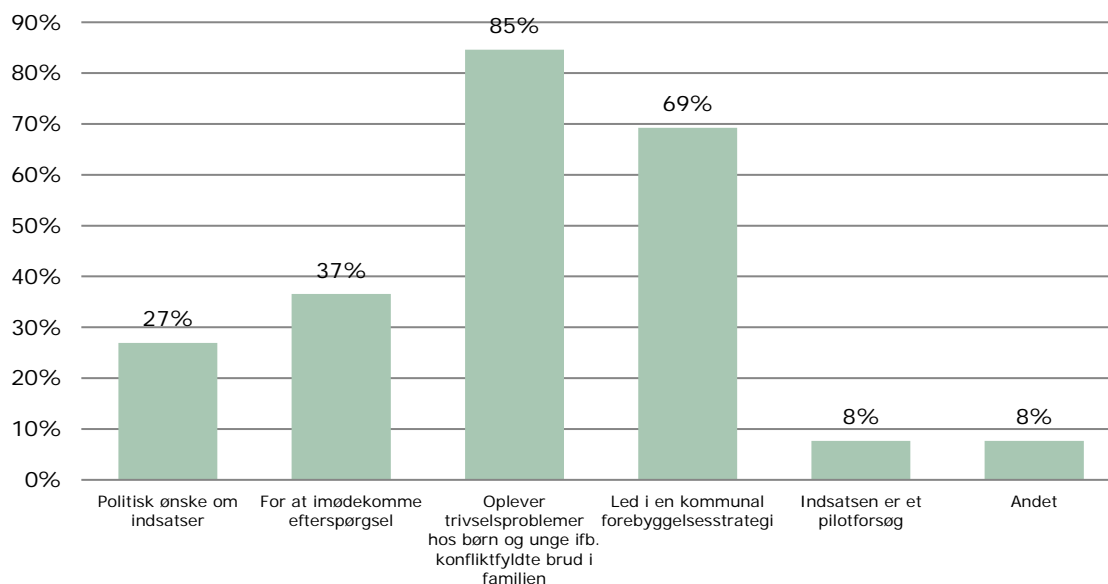
Der kan være forskellige grunde til, at kommunerne udbyder indsatser til brudte familier. For eksempel kan baggrunden for én indsats være, at kommunen vurderer, at der er behov for en indsats i tilbudsviften målrettet børn og unge, der mistrives i forbindelse med et brud i familien. Rationalet bag en anden indsats kan være, at man i kommunen ønsker at imødekomme en efterspørgsel fra forældre, der ønsker redskaber til at sikre et konstruktivt forældresamarbejde i forbindelse med et brud.

Vi har i spørgeskemaundersøgelsen bedt kommunerne angive, hvorfor de udbyder indsatser til brudte familier. Kommunerne har kunnet angive flere rationaler for hver enkelt indsats, herunder at baggrunden for indsatsen er øget efterspørgsel fra borgere, et ønske fra politikerne, eller at indsatsen udspringer af, at fagprofessionelle oplever trivselsproblematikker hos børn

og unge. Kommunerne er endvidere blevet bedt om at svare på, om indsatsen indgår i en samlet forebyggelsesstrategi, og om der er tale om pilotforløb.

Figur 2.2 viser fordelingen af kommunernes svar på, hvad der er baggrunden for oprettelsen af indsatserne.

Figur 2.2 Baggrund for kommunernes indsatser til brudte familier

Note: n=51. n er det samlede antal kommuner som indgår i undersøgelsen. Summerer ikke til 100, da kommunerne har kunnet vælge flere svarmuligheder.

Spørgsmål: Du har angivet, at I har tilbud til brudte familier i kommunen. Hvorfor tilbyder kommunen målgruppen denne eller disse indsatser?

Kilde: Survey

Det fremgår af figuren ovenfor, at 85 % af de kommuner, der har igangsat indsatser over for brudte familier, angiver, at grunden er, at de oplever trivselsproblemer for børn og unge i familier med konfliktfyldte brud. 69 % af kommunerne angiver, at udbuddet af indsatser til målgruppen er et led i en kommunal forebyggelsesstrategi og har til formål at forebygge, at problemstillinger i forbindelse med skilsmisse eskaleres og bliver langvarige. 27 % af kommunerne angiver, at etableringen af indsatser til målgruppen primært udspringer af et politisk ønske om at yde støtte til brudte familier, mens 37 % af kommunerne angiver, at baggrunden for etableringen af indsatserne er, at kommunen har oplevet en stigning i antallet af henvendelser fra borgere, der efterspørger denne type indsats, og at indsatserne er oprettet for at imødekomme denne efterspørgsel. En mindre andel af kommunerne angiver, at indsatserne er et pilotforsøg, eller at indsatsen udbydes af en anden årsag.

2.3 Typer af indsatser

Ud over, hvor mange indsatser kommunerne har til brudte familier, er det også interessant at se nærmere på indholdet og karakteren af indsatserne. Nogle af de i alt 161 indsatser, kommunerne har oplyst om i spørgeskemaundersøgelsen, er fx målrettet en tidligt forebyggende indsats, mens andre anvendes ved en mere kompleks og tung problemudvikling. En anden

central dimension, som adskiller indsatserne er, om de er iværksat til problemstillinger vedrørende brud i familien, eller om der er tale om, at det er nogle af kommunens mere generelle indsatser, der tilpasses til denne problematik i sager, hvor det er aktuelt.

I dette afsnit ser vi nærmere på forskellige typer af indsatser for brudte familier. Vi belyser dels indsatsernes forebyggende sigte, dels om indsatserne har et smalt fokus på problemstillingen brudte familier, eller et bredere fokus, men målrettes problemstillinger i forbindelse med brud.

2.3.1 Indsatsernes forebyggende sigte

Indsatser til brudte familier kan pr. definition siges at indeholde et forebyggende element, idet et centralt formål vil være at hindre (yderligere) konfliktudvikling mellem forældrene og mistrivsel hos børnene i forbindelse med et brud. Der er imidlertid forskel på de forskellige indsatseres forebyggende sigte. Hvor nogen indsatser fx har til formål at give familierne redskaber, der sætter dem i stand til at håndtere konflikter efter et brud, har andre indsatser til formål at forebygge forældres brud og konflikter.

Der kan skelnes mellem tre typer af forebyggelse: Primær, sekundær og tertiær forebyggelse (Tønnesen et al., 2005).

- Primær forebyggelse kan defineres som forebyggelse, der har til formål at forhindre, at problemer opstår. Denne form for forebyggelse skal derfor ske så tidligt, at man kan nå at forhindre potentielle problemer i at udvikle sig.
- Sekundær forebyggelse kan defineres som forebyggelse, der har til formål at opspore og begrænse et problem tidligst muligt.
- Endelig kan tertiær forebyggelse defineres som forebyggelse, der har til formål at hindre tilbagefald, udvikling eller forværring af et problem (Tønnesen et al., 2005).

Blandt de indsatser, som kommunerne tilbyder brudte familier finder vi eksempler på indsatser, som vi vil definere som primært forebyggende, idet de tilbydes med henblik på at undgå brud mellem forældrene. Et eksempel er parrådgivning for forældre, som overvejer skilsmisse.

Der er også indsatser, der kan karakteriseres som sekundær eller tertiær forebyggelse, idet de har til formål at begrænse konflikter og mistrivsel som følge af brud og hindre en forværring af konflikter og problemer i familien.

De primært forebyggende indsatser adskiller sig fra de øvrige indsatser ved, at målgruppen for indsatsen kan være forældre, hvor der (endnu) ikke har været et brud. Vi behandler derfor disse indsatser særskilt i analyserne og vil i rapporten anvende den mere mundrette betegnelse "forebyggende indsatser" for de primært forebyggende indsatser.

Forebyggende indsatser

Indsatser som specifikt er målrettet at forebygge brud og konflikter i familier. For eksempel konfliktmægling eller parrådgivning.

Af de i alt 161 indsatser for brudte familier er 8 indsatser forebyggende indsatser. Eksempler på forebyggende indsatser fremgår af bilag 2.

Det er blandt kommuner med 4, 5 og 7 indsatser, at vi finder de forebyggende indsatser, mens kommuner med 1-3 indsatser og kommuner med 6 indsatser ikke har forebyggende indsatser.

2.3.2 Generelle og specifikke indsatser

En tværgående analyse af kommunernes forskellige konkrete indsatser viser, at indsatserne adskiller sig fra hinanden i forhold til, om indsatserne er etableret udelukkende med fokus på kerneproblematikken forældrenes brud, eller om kommunerne tilbyder indsatser, som har en mere generel karakter, og som, når det er relevant, kan målrettes brud i familien.

Indsatser etableret med fokus på forældrenes brud er indsatser såsom børnegrupper til børn, som er i længerevarende mistrivsel efter skilsmisse og konflikt mellem forældrene, kursusforløb til forældrene eller særlig familierådgivning med fokus på familierne i konfliktfyldte skilsmisser. Til denne gruppe hører også forebyggende tilbud, herunder for eksempel PREP (Prevention and Relationship Enhancement Program)¹⁰ som er et forebyggende og relationsudviklende kursusprogram.

De mere generelle indsatser kan være individuelle indsatser efter servicelovens § 11 og 52, som er indsatser, der også anvendes i forbindelse med andre problematikker end skilsmisse, og som målrettes den enkelte families udfordringer.

Vi kan på den baggrund skelne mellem specifikke indsatser og generelle indsatser, som beskrevet i nedenstående boks.

Specifikke indsatser:

Indsatser som specifikt er oprettet i forhold til målgruppen brudte familier, og som iværksættes over for familier, hvor kerneproblematikken er forældrenes brud og konflikt herom mellem forældrene. Dette kunne for eksempel være forældrekurser eller børnegrupper.

Generelle indsatser:

Kommunale indsatser, som har en mere generel karakter, og som tilpasses og målrettes familiens kerneproblematik, herunder kerneproblematikken brud i familien. Dette kunne være råd og vejledning efter servicelovens § 11, specifikt målrettet problematikker afledt af brud i familien.

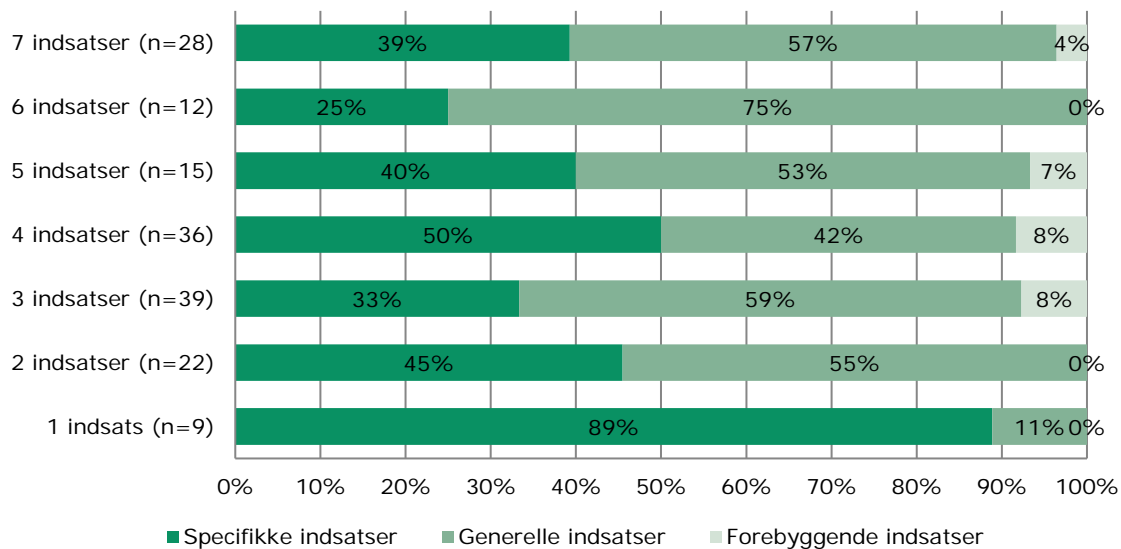
Alt efter den lokale tilrettelæggelse af de specifikke indsatser kan der være en parallelitet til de indsatser, der kan tilbydes i Statsforvaltningen i form af rådgivningsindsatser og børnegrupper. I Statsforvaltningen er målgruppen for indsatserne børn og forældre i familier, hvor forældrene har henvendt sig med en familieretlig sag. For de kommunale indsatseres vedkommende er tilbud om indsatserne ikke betinget heraf.

Af de 161 indsatser, der indgår i kortlægningen, er 84 generelle og 69 specifikke, jf. ovenstående definition. Eksempler fremgår af bilag 2.

Nedenstående figur 2.3 viser fordelingen af henholdsvis specifikke, generelle og forebyggende indsatser for kommuner med forskelligt antal indsatser.

¹⁰ <https://www.prepinc.com/>

Figur 2.3 Fordeling af typen af indsatser i kommunerne i forhold til antallet af indsatser

Note: n=161, n er det samlede antal tilbud, som indgår i kortlægningen.

Kilde: Survey

Figuren viser, at hovedparten (89 %) af kommunerne med én indsats tilbyder brudte familier en specifik indsats. Andelen af specifikke indsatser er mindre i kommuner med flere indsatser, idet specifikke indsatser suppleres med flere og andre typer indsatser.

2.4 Etableringstidspunkt

Vi har spurgt kommunerne, hvor længe de har udbudt de konkrete indsatser til brudte familier. Dels for at få viden om, hvorvidt indsatserne kan betragtes som en nyere indsatstype i den kommunale tilbudsvifte. Dels fordi det har det betydning for, hvilken viden, vi kan forvente, at kommunerne har om virkningen af indsatserne.

Tabel 2.1 nedenfor viser, hvor længe henholdsvis specifikke, generelle og forebyggende indsatser har eksisteret i kommunerne.

Tabel 2.1 Fordelingen af indsatstyperne efter etableringstidspunkt

Etableringstidspunkt/ Type af indsats	<2 år	2-5 år	>5 år	Ved ikke	I alt
Specifikke indsatser	32	22	12	2	68
Generelle indsatser	17	12	48	4	81
Forebyggende indsatser	4	3	1	-	8
I alt	53	37	61	6	157

Note: n=157. n er det samlede antal indsatser i analysen.

Spørgsmål: Hvor længe har følgende tilbud eksisteret i kommunen?

Kilde: Survey

Det fremgår af tabellen ovenfor, at de specifikke og de forebyggende indsatser generelt er nyere, mens hovedparten af de generelle indsatser har eksisteret en længere årrække. Omregnes i andele ser vi, at henholdsvis 47 og 50 % af de specifikke og forebyggende tilbud har eksisteret i mindre end to år, omvendt gælder det, at 59 % af de generelle tilbud har eksisteret i mere end fem år.

Det ser på den baggrund ud til, at det er inden for de senere år, at kommunerne har oplevet et behov og en efterspørgsel for denne type indsatser og derfor er begyndt at iværksætte specifikke indsatser for målgruppen.

2.5 Målgrupper for indsatserne

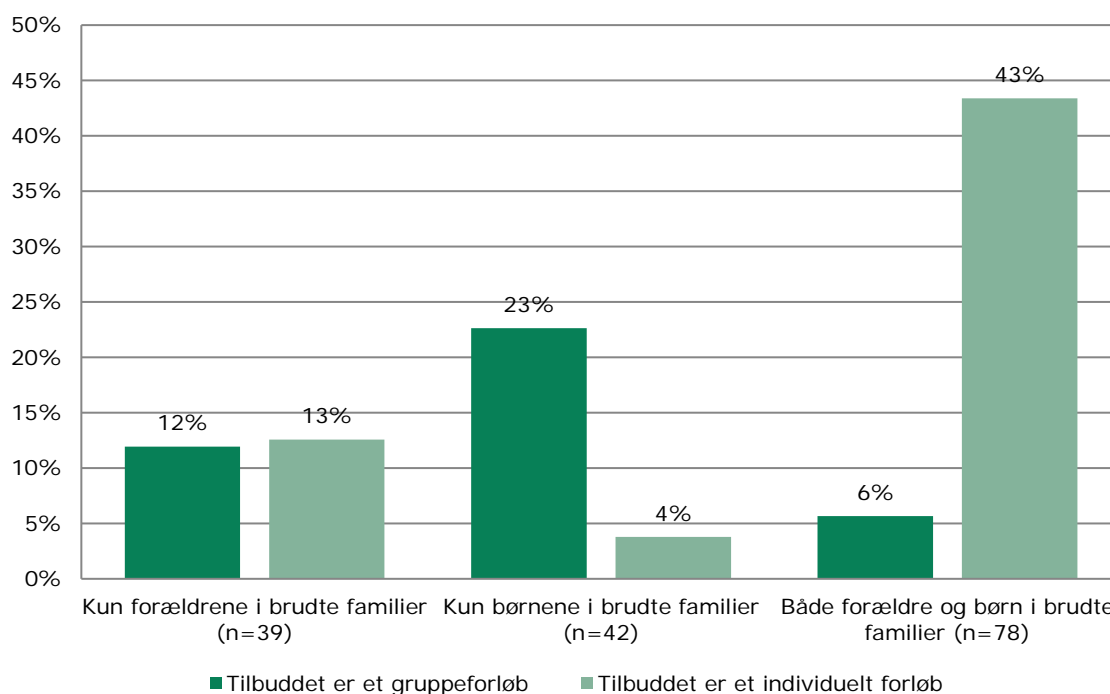
I dette afsnit giver vi en beskrivelse af indsatsernes målgrupper og af, hvordan indsatserne gennemføres.

Kommunernes indsatser til brudte familier varierer i forhold til, om de er målrettet forældrene, børnene/de unge eller både forældre og børn, samt om indsatserne er tilrettelagt som gruppeforløb eller som individuelt forløb.

I kortlægningen indgår der i alt 39 indsatser målrettet forældre, 42 indsatser målrettet børn og unge og 78 indsatser målrettet både børn og forældre i brudte familier.

Figur 2.4 viser, hvordan kommunernes indsatser fordeler sig for henholdsvis målgrupper og tilrettelæggelse af indsatsen.

Figur 2.4 Kommunernes indsatser for brudte familier, målgruppe og tilrettelæggelse

Note: n=159. Analysen bygger på informationer om 161 indsatser i kommunerne. For to af indsatserne er der ikke angivet, om det er et gruppeforløb eller et individuelt forløb, og de indgår derfor ikke i denne figur.

Spørgsmål: Hvem retter kommunens følgende tilbud sig imod? Hvilken form har de følgende tilbud?

Kilde: Survey

Det fremgår af figur 2.4, at 49 % af kommunernes indsatser til brudte familier er målrettet både forældre og børn. Indsatser målrettet både forældre og børn tager primært form som individuelle forløb (43 %). 25 % af kommunernes indsatser er målrettet forældrene, og 27 % af kommunernes indsatser er målrettet børnene.

Endvidere viser tabellen, at forældreindsatserne tilrettelægges både som gruppeforløb og som individuelle forløb, mens indsatserne for børn og unge primært består af gruppeforløb.

I de følgende afsnit 2.6-2.8 dykker vi dybere ned i indsatserne over for de tre forskellige målgrupper, henholdsvis målgruppen børn/unge, målgruppen forældre og målgruppen forældre og børn/unge i brudte familier.

2.6 Forældrerettede indsatser

I dette afsnit ser vi nærmere på, hvordan indsatserne for forældrene er tilrettelagt, hvordan forældrene får tilbud om at deltage i indsatserne, og på, hvilken virkning kommunerne vurderer, at indsatserne har.

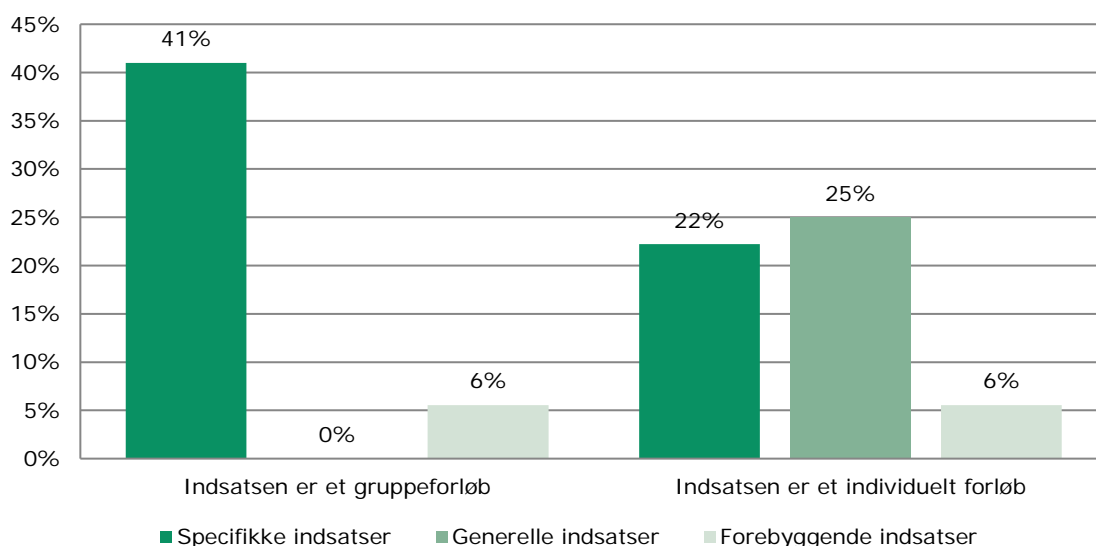
Af de 51 kommuner, der har oplyst om deres konkrete indsatser for brudte familier, har 28 kommuner indsatser rettet mod forældrene i brudte familier. I alt er 39 indsatser rettet mod forældrene.

2.6.1 Tilrettelæggelse af de forældrerettede indsatser

Som beskrevet i afsnit 2.5 tilrettelægger kommunerne indsatser til forældrene både som gruppeforløb og individuelle forløb.

Figur 2.5 viser, hvilke typer indsatser kommunerne har til forældrene, og hvordan indsatserne er tilrettelagt.

Figur 2.5 Kommunernes indsatser til forældre, type og tilrettelæggelse

Note: n=39. n er det samlede antal forældrerettede indsatser.

Spørgsmål: Hvem retter kommunens følgende tilbud sig imod? Hvilken form har de følgende tilbud?

Kilde: Survey

Det fremgår af figuren, at 47 % af de forælderrettede indsatser er tilrettelagt som gruppeforløb, mens 53 % er individuelle indsatser. Se bilag 2 for en oversigt over indsatserne.

Hovedparten (63 %) af de forælderrettede indsatser er specifikke indsatser og altså indsatser, som specifikt anvendes i forhold til problematikker forbundet med at være en brudt familie.

41 % af kommunernes forælderrettede indsatser er specifikke indsatser tilrettelagt som gruppeforløb. Disse indsatser består primært af kursusforløb til forældre, herunder især kursusforløbet KIFF, som er et kursus i fælles forældreansvar.

22 % af de forælderrettede indsatser er specifikke indsatser tilrettelagt som individuelle forløb og består blandt andet af parrådgivning, mægling, konflikthåndtering og særlig familierådgivning med fokus på familier i konfliktfyldte skilsmisser.

Det er blandt indsatser til forældrene, at vi finder hovedparten af de forebyggende indsatser. Disse forebyggende tilbud består af gruppeforløbet PREP, samt individuelle forløb til forældre, som oplever problemer i parforholdet, der kan resultere i et brud.

2.6.2 Tilbud om deltagelse i forælderrettede indsatser

Der er forskellige måder, hvorpå forældrene i de brudte familier kan få tilbud om at deltage i de forælderrettede indsatser, jf. oversigten i nedenstående boks. For nogle indsatsers vedkommende kan der være flere veje til deltagelse i samme indsats.

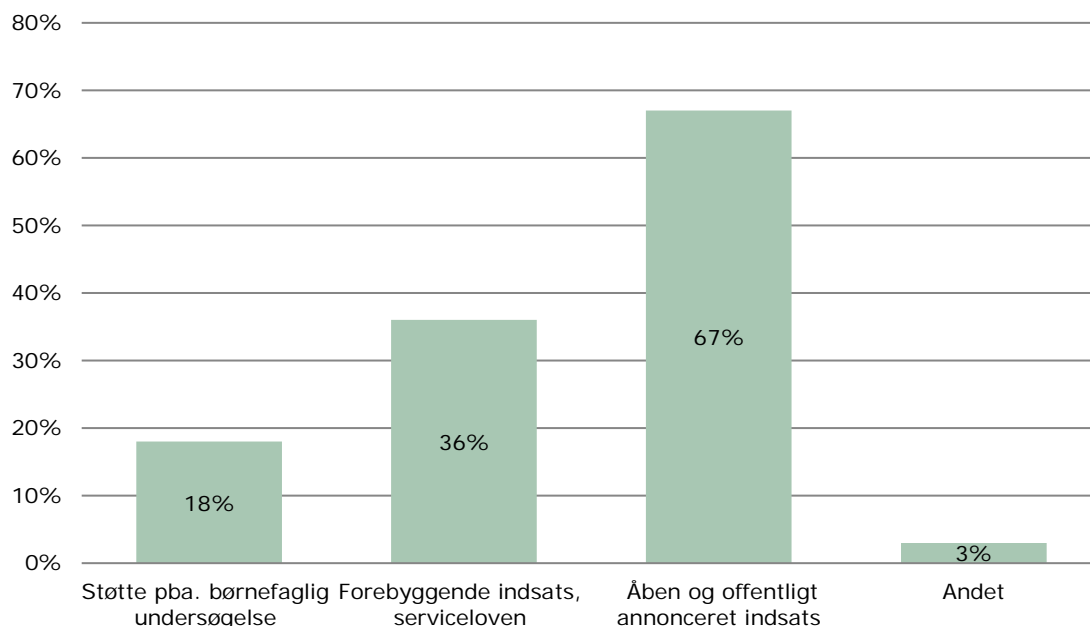
Tilbud om deltagelse i kommunale indsatser

Forældre kan få tilbud om indsatserne:

- Som en støtte, der iværksættes på baggrund af en børnefaglig undersøgelse, jf. servicelovens § 50, og som indgår som en del af barnets handleplan, jf. servicelovens § 140.
- Som en forebyggende indsats, der iværksættes jf. servicelovens § 11.
- Som en indsats, der er åben for alle og ofte offentligt annonceret, og som forældrene kan deltage i ved tilmelding uden nødvendigvis at have haft forudgående kontakt til kommunens forvaltning.

Figur 2.6 nedenfor viser, hvordan forældre får adgang til henholdsvis specifikke og generelle indsatser.

Figur 2.6 Hvordan får forældrene tilbud om at modtage en forældreindsats?

Note: n=39. Figuren summerer ikke til 100, da der kan være flere veje ind i en indsats. Kommunerne kan derfor i spørgeskemaundersøgelsen have angivet flere muligheder, for den enkelte indsats.

Spørgsmål: Hvordan kommer forældrene og/eller børn med i følgende tilbud?

Kilde: Survey

Det fremgår af figur 2.6, at den primære indgang til kommunernes forældrerettede indsatser er, at tilbuddet er åbent for alle og offentligt tilgængeligt (67 %). De åbne indsatser udgøres både af indsatser, som er specifikt målrettet målgruppen brudte familie, af generelle indsatser, som målrettes problematikken at være en brudt familie, og forebyggende indsatser, der har til formål at forebygge brud. Hovedparten af kommunernes forebyggende indsatser er således åbne indsatser, som annonceres offentligt. For de forebyggende indsatser hænger det naturligt sammen med, at kommunerne typisk ikke vil have kendskab til de familier, som står overfor at blive en brudt familie, idet hovedparten af børnene i disse familier ikke endnu er i mistrivsel forårsaget af forældrenes brud.

I 36 % af kommunernes indsatser får forældrene tilbud om at deltage i en forebyggende indsats som følge af råd og vejledning, som forældrene har opsøgt hos kommunen, 18 % af kommunernes indsatser tilbydes forældrene på baggrund af en børnefaglig undersøgelse. De 3 % af indsatserne, som tilbydes forældrene via 'andet', er generelle indsatser, der tilbydes efter et konsultativt forløb.

2.6.3 De forældrerettede indsatser virkning

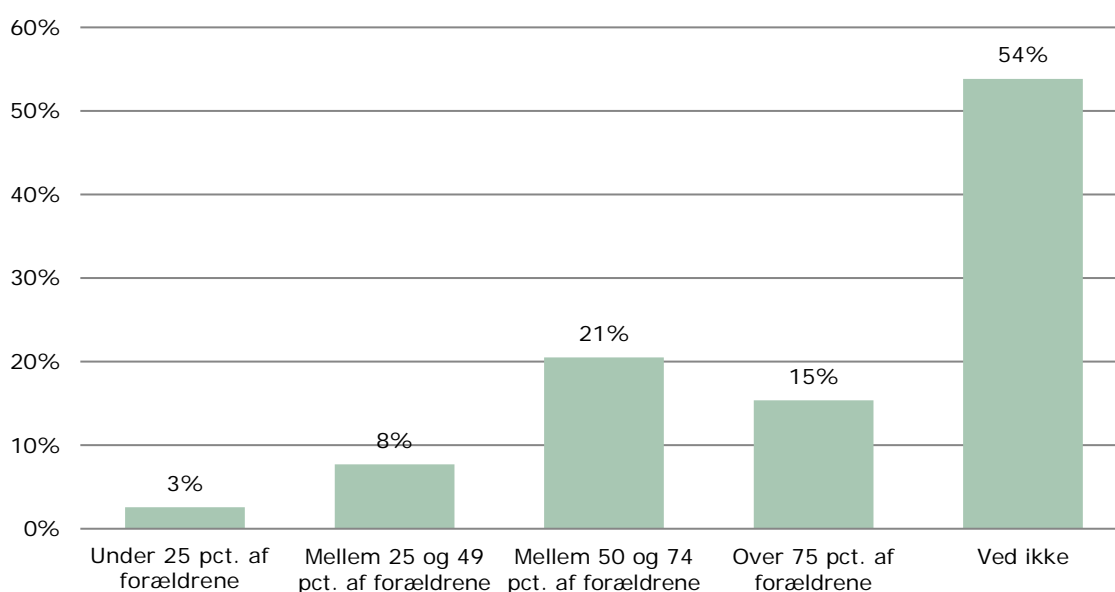
Vi har i spørgeskemaundersøgelsen haft fokus på at afdække virkningen af de indsatser, kommunerne har for brudte familier. Kommunerne er derfor blevet bedt om at angive, om de har foretaget systematiske undersøgelser eller evalueringer af deres forældrerettede indsatser. På spørgsmålet om der er foretaget systematiske undersøgelser eller evalueringer af kommunens forældrerettede indsatser, angiver 66 %, at der ikke er foretaget systematiske undersøgelser eller evalueringer af deres forældrerettede indsatser.

Kommunerne er derudover blevet bedt om at give en mere generel vurdering af indsatsernes virkning, der ikke nødvendigvis er funderet i en systematisk undersøgelse. Konkret har vi bedt

kommunerne om at vurdere andelen af de borgere, der har deltaget i en indsats, for hvem indsatsen har haft en virkning. Hvis en kommune eksempelvis har angivet, at der er gruppeforløb for forældre i skilsmisse, beder vi kommunen vurdere, hvor stor en andel af forældrene, der efterfølgende har fået øget trivsel som følge af indsatsen. Der er således tale om en overordnet og generel vurdering.

I vurderingen af, hvor mange deltagere en konkret indsats har haft virkning for, har kommunerne kunnet vælge fire svarmuligheder: mere end 75 % af deltagerne, mellem 50 og 74 % af deltagerne, mellem 25 og 48 % af deltagerne og færre end 25 % af deltagerne. Hvis respondenterne ikke synes at have forudsætninger for at foretage vurderingen, har det været muligt at svare "ved ikke". Figur 2.7 viser kommunernes generelle vurdering af indsatsernes virkning for forældrene.

Figur 2.7 Kommunernes vurdering af de forældrerettede indsatsers virkning

Note: n=39. n er det samlede antal forældrerettede indsatser i analysen.

Spørgsmål: Angiv, hvor stor en andel af de forældre, der deltager i følgende tilbud, der efter din vurdering får øget trivsel som følge af indsatsen.

Kilde: Survey

Det fremgår af figur 2.7, at kommunerne angiver, at man ikke ved, hvilken virkning 54 % af indsatserne har for forældrene. Der kan være flere årsager til dette resultat. For det første er det ikke sikkert, at den enkelte respondent i den enkelte kommune har haft tilstrækkeligt kendskab til de enkelte indsatser til at kunne vurdere indsatsens virkning for forældrene. For det andet har en stor del af kommunernes indsatser over for forældre i brudte familier kun eksisteret i en kortere tidsperiode (se endvidere afsnit 2.4).

Det fremgår derudover af figuren, at kommunerne vurderer, at 15 % af indsatserne har en virkning for over 75 % af forældrene, 21 % af indsatserne har en virkning for mellem 50 og 74 % af de forældre, der deltager i indsatsen, og 8 % af indsatserne har en virkning for mellem 25 og 49 % af forældrene, og 3 % af indsatserne vurderes at have en virkning for under 25 % af forældrene.

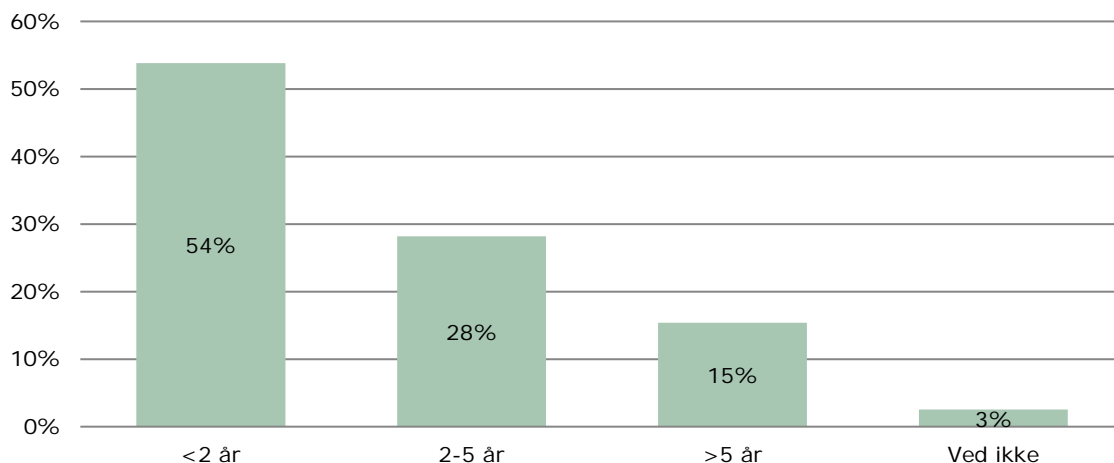
For de indsatser, hvor kommunerne har vurderet indsatsens virkning, ser vi, at der er forskel på respondenternes vurdering af de forskellige indsatstypers virkning. De vurderer, at særligt

de forebyggende indsatser har en virkning for forældrene.¹¹ Vurderingen af de specifikke og generelle indsatser er lidt mindre positiv end vurderingen af de forebyggende indsatser.

2.6.4 Etableringstidspunkt for de forældrerettede indsatser

De forældrerettede indsatser i kommunerne er for hovedparten af nyere dato. Det fremgår af figur 2.8, hvor længe kommunernes indsatser til forældre i brudte familier har eksisteret.

Figur 2.8 Etableringstidspunkt for de forældrerettede indsatser

Note: n=39, n er det samlede antal forældrerettede indsatser i analysen.

Spørgsmål: Hvor længe har følgende tilbud eksisteret i kommunen?

Kilde: Survey

Figur 2.8 viser, at 54 % af kommunernes tilbud til forældre i brudte familier har eksisteret i mindre end to år, mens 28 % af disse indsatser har eksisteret mellem to og fem år. Samlet set har 32 ud af kommunernes 39 forældrerettede indsatser eksisteret i mindre end fem år.

Ser vi på, hvor længe de forskellige typer af indsatser har eksisteret, kan vi se, at det primært er de forebyggende og specifikke indsatser, som har eksisteret i under fem år.

2.7 Indsatser for børn og unge

37 kommuner har indsatser målrettet børn og unge. I alt er der i kommunerne 42 indsatser til målgruppen. I dette afsnit ser vi nærmere på, hvordan indsatserne er tilrettelagt, hvordan børnene og de unge får tilbud om at deltage i indsatserne, og på, hvilken virkning kommunerne vurderer, at indsatserne har.

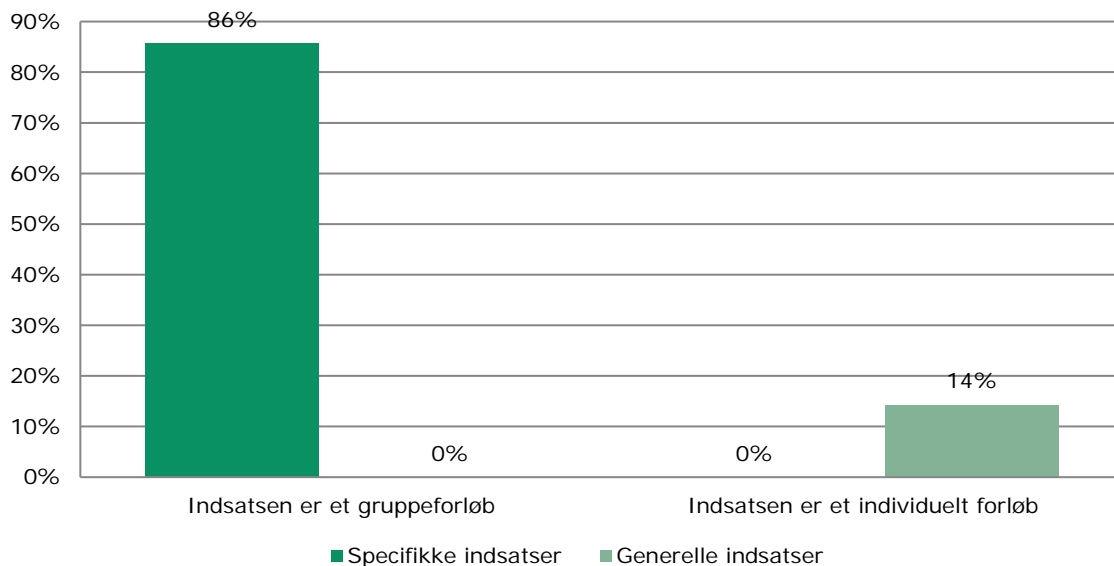
2.7.1 Tilrettelæggelse af indsatserne

Kommunernes indsatser over for børn og unge i brudte familier er hovedsageligt tilrettelagt som gruppeforløb, og der er primært tale om specifikke tilbud. Se også bilag 2 for en oversigt over indsatserne.

¹¹ Det skal i den forbindelse bemærkes, at der er tale om samlet set syv forebyggende indsatser.

Figur 2.9 viser kommunernes indsats til børn og unge fordelt efter indsatstype og tilrettelæggelse.

Figur 2.9 Kommunernes indsatser til børn og unge, type og tilrettelæggelse

Note: n=42. n er det samlede antal indsatser rettet mod børn i analysen.

Spørgsmål: Hvem retter kommunens følgende tilbud sig imod? Hvilken form har de følgende tilbud?

Kilde: Survey

Det fremgår af figuren, at en mindre andel af indsatserne til børn og unge er generelle individuelle indsatser.

Kommunernes specifikke indsatser til børnene i brudte familier tager form som skilsmissegrupper og samtalegrupper. Disse grupper kan både være forankret i kommunernes socialafdelinger, på skolerne og i sundhedsplejen.

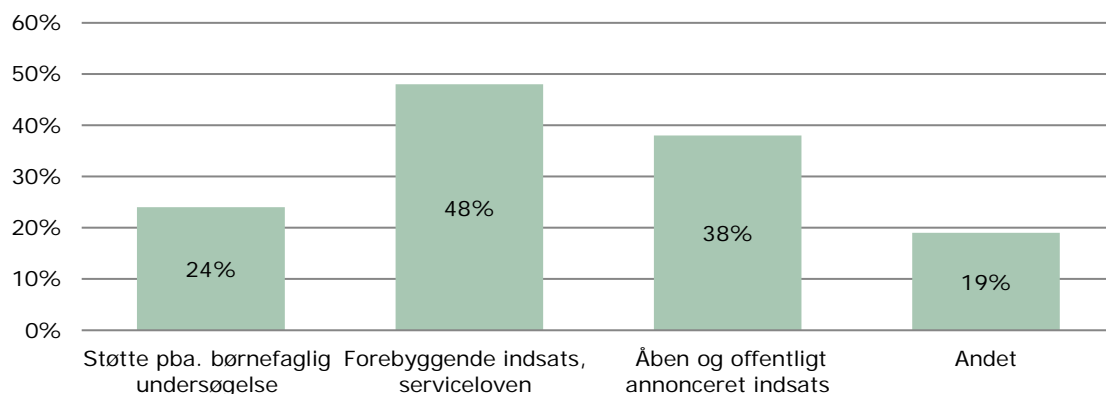
De generelle og individuelt tilrettelagte indsatser tager form som legeterapi, støtte- og kontaktpersoner, ungesamtaler, rådgivning ved PPR og psykolog samt individuelle samtaler med børnene i familieafdelinger eller i Ungekontakten.

2.7.2 Tilbud om deltagelse i indsatser for børn og unge

For børn og unge er de primære indgange til kommunernes indsatser via råd- og vejledning, som fører til en forebyggende indsats, jf. servicelovens § 11 eller via et tilbud åbent for alle. De indsatser, som børnene kan deltage i uden forudgående henvisning via kommunen, er primært skilsmissegrupper forankret på kommunernes skoler.

Nedenstående figur 2.10 viser, hvordan børnene og de unge får tilbud om at modtage indsatser.

Figur 2.10 Hvordan får børnene tilbud om at modtage en indsats?

Note: n=42, n er det samlede antal indsatser rettet mod børn i analysen. Figuren summerer ikke til 100, da der kan være flere veje ind i en indsats. Kommunerne kan derfor i spørgeskemaundersøgelsen have angivet flere muligheder, for den enkelte indsats.

Spørgsmål: Hvordan kommer forældrene/og eller børn med i følgende tilbud?

Kilde: Survey

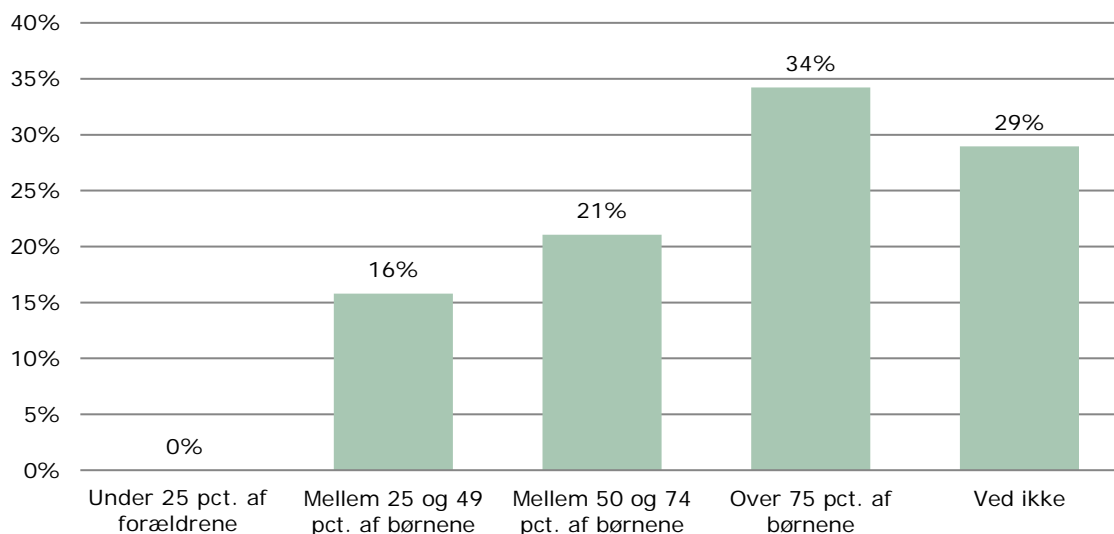
Det fremgår af figur 2.10, at tilbud om deltagelse for 48 % af indsatserne sker som følge af råd og vejledning via servicelovens § 11, mens 38 % er tilbud, børnene og de unge kan deltage i uden forudgående henvisning. For 24 % af indsatserne tilbydes indsatsen på baggrund af en børnefaglig undersøgelse. 'Andet'-kategorien dækker over kommuner, der i spørgeskemaundersøgelsen har angivet, at det er skolerne, som sammensætter børnegrupperne på skolerne, og at henvisningen til tilbuddet derfor foregår på den enkelte skole. De indsatser, børnene henvises til via § 11, er tilsvarende primært børnegrupper, men børnegrupper forankret i kommunernes sociale afdelinger.

2.7.3 De børnerettede indsatser virkning

Kommunerne er i spørgeskemaet blevet bedt om at angive, om de har foretaget systematiske undersøgelser eller evalueringer af indsatser til børn og unge. 23 % af kommunerne angiver, at der er foretaget en undersøgelse eller evaluering, mens 58 % ikke har foretaget en undersøgelse eller evaluering, og 19 % har svaret 'ved ikke'.

Kommunerne er endvidere blevet anmodet om at fremsende eventuelle undersøgelser og evalueringer af indsatser for børn og unge. En enkelt kommune har fremsendt en evaluering af en virksomhedsindsats i børnegrupper, som kan ses i bilag 4. Kommunerne er i spørgeskemaundersøgelsen blevet bedt om at give en vurdering af de børne- og ungerettede indsatser virkning, som ikke nødvendigvis er funderet i en systematisk undersøgelse. Konkret har vi bedt kommunerne om at vurdere andelen af de borgere, der har deltaget i en indsats, for hvem indsatsen har haft en virkning i form af øget trivsel. Nedenstående figur 2.11 viser kommunernes vurdering af indsatsernes virkning for børn og unge.

Figur 2.11 Kommunernes vurdering af de børnerettede indsatsers virkning for børnene

Note: n=42. n er det samlede antal indsatser rettet mod børn i analysen.

Spørgsmål: Angiv, hvor stor en andel af de børn, der deltager i følgende tilbud, der efter din vurdering får øget trivsel som følge af indsatsen.

Kilde: Survey

Det fremgår af figuren, at kommunerne vurderer, at 34 % af indsatserne har en virkning for over 75 % af børnene, 21 % af indsatserne har en virkning for mellem 50 og 74 % af de børn, der deltager i indsatsen, og 16 % af indsatserne har en virkning for mellem 25 og 49 % af børnene. I 29 % af indsatserne har kommunerne angivet "ved ikke" på spørgsmålet om indsatsernes virkning for børnene.

Kommunerne vurderer, at de specifikke indsatser har en virkning for en større andel af børnene end de generelle indsatser.

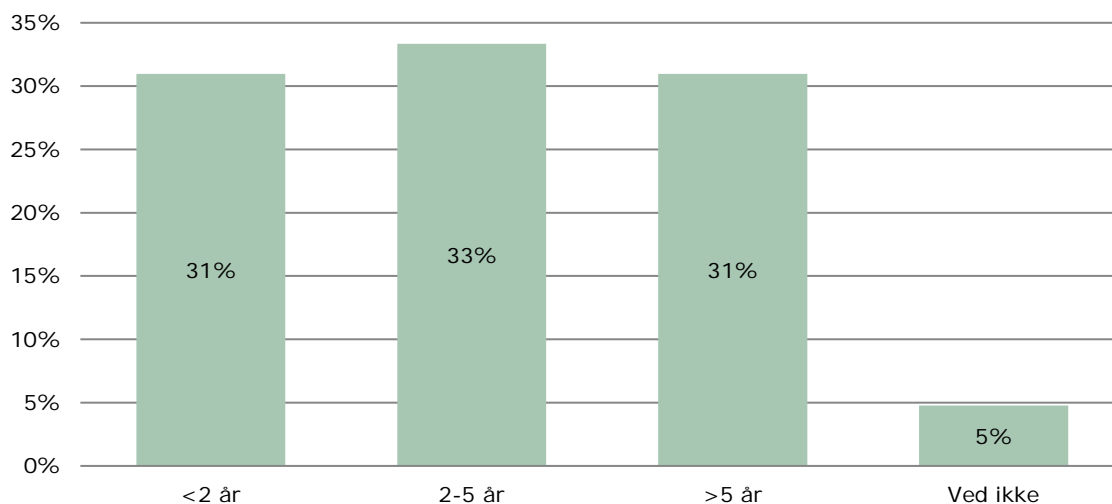
På samme vis som for forældreindsatserne gælder det også her, at der kan være flere årsager til, at kommunerne ikke kender til indsatsernes virkning for børnene. For det første, er det ikke sikkert, at respondenterne i den enkelte kommune har tilstrækkeligt kendskab til de enkelte indsatser, til at kunne vurdere deres virkning for deltagerne. Derudover er en stor del af de børnerettede indsatser forholdsvis nye, jf. afsnit 2.7.4.

2.7.4 Etableringstidspunkt for de børnerettede indsatser

Som nævnt ovenfor har en væsentlig andel af kommunernes indsatser over for børn i brudte familier eksisteret i en kortere tidsperiode.

Figur 2.12 viser, hvor længe indsatserne til børn og unge har eksisteret.

Figur 2.12 Etableringstidspunkt for de børnerettede indsatser

Note: n=42. n er det samlede antal indsatser rettet mod børn i analysen.

Spørgsmål: Hvor længe har følgende tilbud eksisteret i kommunen?

Kilde: Survey

Det fremgår af figur 2.12, at 31 % af kommunernes børnerettede indsatser er under to år gamle, mens 33 % af indsatserne har eksisteret imellem to og fem år, og 31 % af indsatserne har eksisteret i mere end fem år.

Ser vi på henholdsvis de generelle og specifikke indsatser, så finder vi, at hovedparten af de generelle indsatser er mere end fem år gamle. Det hænger formentlig sammen med, at de generelle indsatser i denne sammenhæng primært udgøres af tilbud, som også kan tilpasses og anvendes over for børn i mistrivsel af andre årsager end forældrenes brud.

2.8 Familierettede indsatser

I dette afsnit ser vi nærmere på, hvordan indsatserne for forældrene er tilrettelagt, hvordan forældrene får tilbud om at deltage i indsatserne og på, hvilken virkning kommunerne vurderer, at indsatserne har.

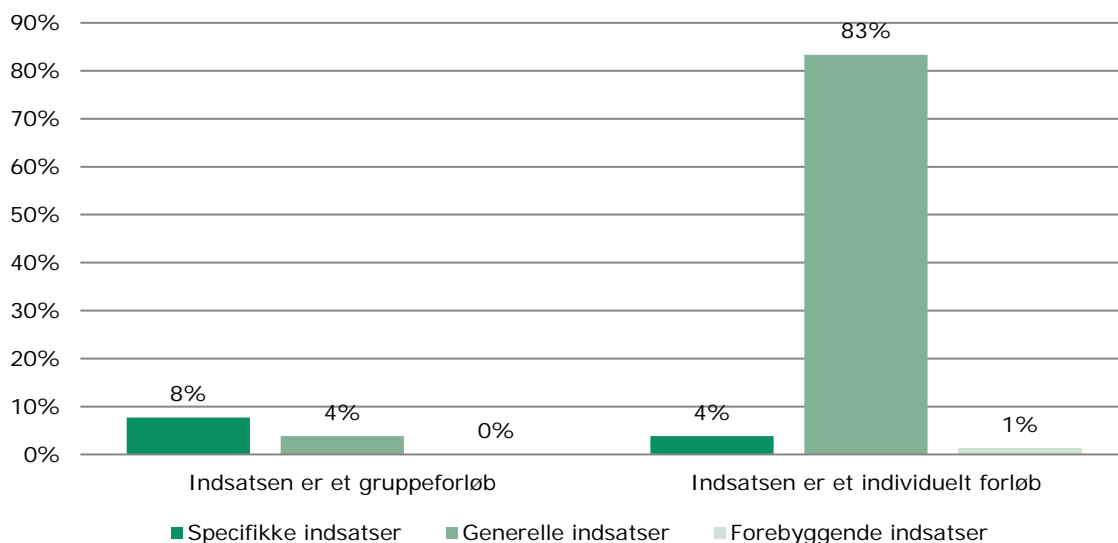
37 af de 51 kommuner, der har indsatser over for brudte familier, har indsatser, der er målrettet både forældre og børn/unge. Samlet set er 78 af de 161 kortlagte indsatser, indsatser der er målrettet hele familien.

2.8.1 Tilrettelæggelse af familierettede indsatser

Hovedparten af de indsatser, som er målrettet hele familien, er generelle individuelle tilbud. Det vil sige, indsatser, som også kan anvendes over for familier med børn i mistrivsel af andre årsager end brud i familien, men som er individuelt tilrettelagt i forhold til problematikker forårsaget af familiens brud.

Figur 2.13 viser, hvordan de familierettede indsatser fordeler sig for så vidt angår type og tilrettelæggelse. Se bilag 2 for en oversigt over indsatserne.

Figur 2.13 Kommunernes familierettede indsatser, type og tilrettelæggelse

Note: n=78. n er det samlede antal indsatser rettet mod både forældre og børn i analysen.

Spørgsmål: Hvem retter kommunens følgende tilbud sig imod? Hvilken form har de følgende tilbud?

Kilde: Survey

Det fremgår af figur 2.13, at 83 % af de familierettede indsatser er generelle individuelle indsatser. 4 % er specifikke individuelle indsatser.

Vi ser endvidere, at specifikke indsatser samlet set udgør 12 % af indsatserne målrettet hele familien. 8 % er gruppeindsatser og 4 % individuelle indsatser.

De generelle gruppeindsatser tager form som familiebehandling, mens de generelle individuelle indsatser tager form som åben rådgivning og vejledning, familieværksteder, familiterapeutisk behandling, kontaktpersonordning, psykologbehandling, samtaleforløb, netværksmøder, samt mere indgribende indsatser efter servicelovens § 52.

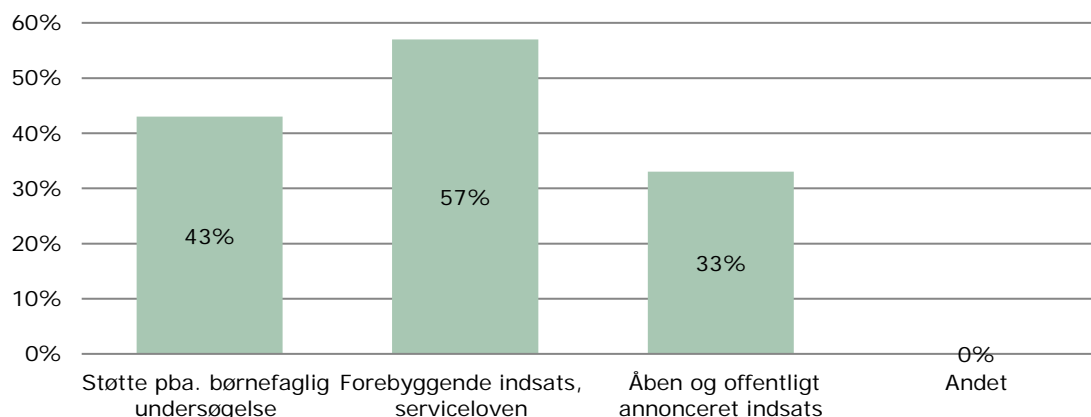
De specifikke gruppeindsatser tager form som samtalegrupper for forældre og børn, familieklasser og undervisning af forældre og børn i brudte familier. De specifikke individuelle indsatser tager form som konfliktmægling og familiemægling.

Der er i kortlægningen kun identificeret en enkelt forebyggende indsats til både forældre og børn, denne indsats tager form som individuelle forebyggende foranstaltninger, kommunen tilrettelægger individuelt til familierne.

2.8.2 Tilbud om deltagelse i familierettede indsatser

Figur 2.14 viser, hvordan familierne får adgang til at modtage en indsats.

Figur 2.14 Hvordan får familierne tilbud om at modtage en familieindsats?

Note: n=78. n er det samlede antal indsatser rettet mod både forældre og børn i analysen. Figuren summerer ikke til 100, da der kan være flere veje ind i et tilbud. Kommunerne kan derfor i spørgeskemaundersøgelsen have angivet flere muligheder for den enkelte indsats.

Spørgsmål: Hvordan kommer forældrene og/eller børn med i følgende tilbud?

Kilde: Survey

Det fremgår af figur 2.14, at 57 % af de familierettede indsatser tilbydes via servicelovens § 11, 43 % af indsatserne tilbydes på baggrund af en børnefaglig undersøgelse, og 33 % af indsatserne er åbne for alle og annonceres offentligt.

En analyse af, hvordan de specifikke indsatser tilbydes, viser en forholdsvis jævn fordeling i forhold til, om familierne får tilbud om kommunernes specifikke indsatser via servicelovens § 11, på baggrund af en børnefaglig undersøgelse, eller ved at indsatsen er offentligt annonceret (henholdsvis 10, 11 og 7 %).

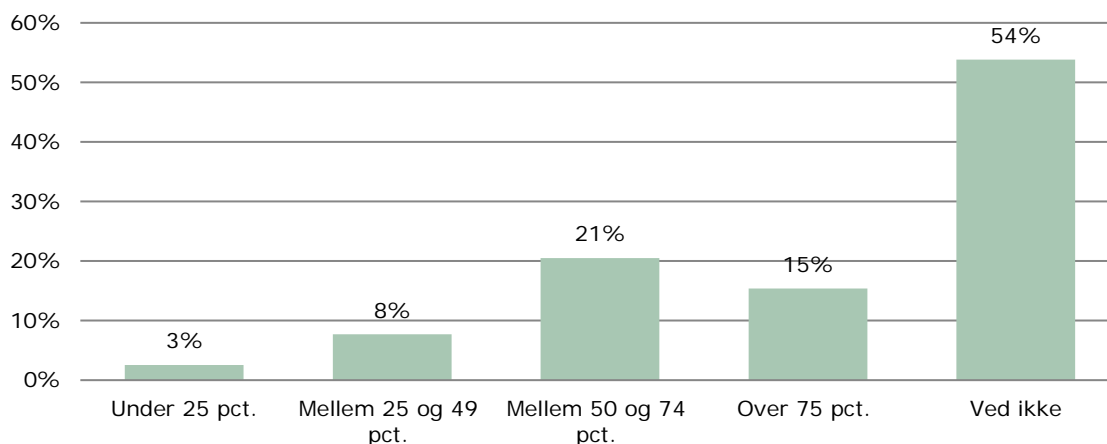
For så vidt angår de generelle indsatser tilbydes den største andel af disse efter § 11 (49 %). 35 % af familierne får tilbudt de generelle indsatser på baggrund af en børnefaglig undersøgelse, og 29 % ved at tilbuddet er åbent for alle. Den ene forebyggende indsats, der anvendes for både forældre og børn, tilbydes på baggrund af en børnefaglig undersøgelse.

2.8.3 De familierettede indsatsers virkning

Kommunerne er blevet bedt om at angive, om de har foretaget systematiske undersøgelser eller evalueringer af familierettede indsatser. 73 % af kommunerne angiver, at de ikke systematisk har undersøgt eller evalueret deres familierettede indsatser. En forklaring på dette kunne være, at de familierettede indsatser hovedsageligt består af generelle tilbud, hvoraf mange af disse er indsatser, som det ved lov er bestemt, at kommunerne skal udbyde (for eksempel familierådgivning), men som målrettes den enkelte families problemstilling, i denne sammenhæng brud i familien. En hypotese kan være, at der her er tale om indsatser målrettet flere problematikker, hvoraf skilsmisse er én. Det kan vanskeliggøre vurderingen af indsatsens virkning i forhold til skilsmisseproblematikken isoleret set.

Kommunerne er i spørgeskemaundersøgelsen også blevet bedt om at give en vurdering af de familierettede indsatsers virkning for børn/unge og forældre. En vurdering, der ikke nødvendigvis er funderet i en systematisk undersøgelse. Konkret har vi bedt kommunerne om at vurdere andelen af de borgere, der har deltaget i en indsats, for hvem indsatsen har haft en virkning. Figur 2.15 viser kommunernes vurdering af de familierettede indsatser virkning over for forældrene.

Figur 2.15 Kommunernes vurdering af de familierettede indsatsers virkning for forældrene

Note: n=78. Obs.: Manglende svar er frasorteret.

Spørgsmål: Angiv, hvor stor en andel af de forældre, der deltager i følgende tilbud, der efter din vurdering får øget trivsel som følge af indsatsen.

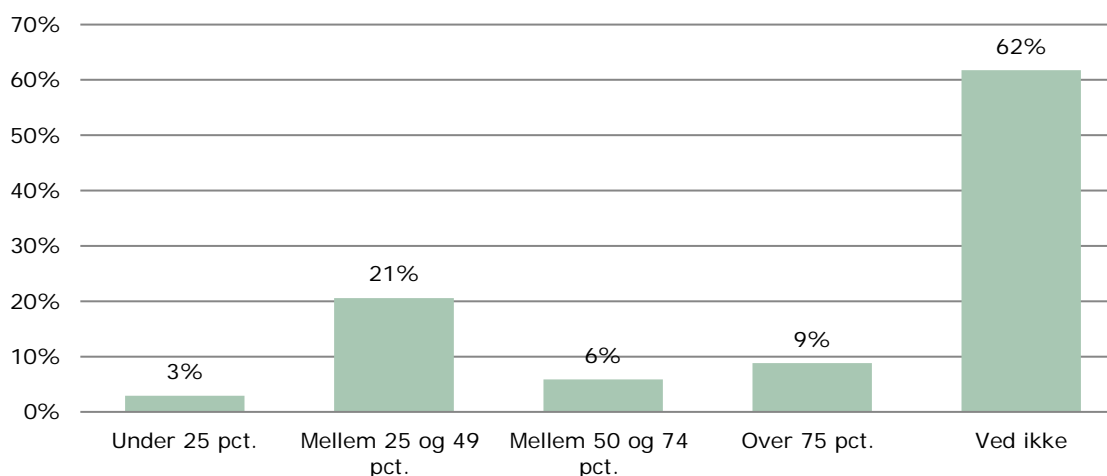
Kilde: Survey

Det fremgår af figur 2.15, at kommunerne for 54 % af de familierettede indsatser ikke ved, hvad virkningen for forældrene er. 15 % af indsatserne vurderes at have virkning for over 75 % af forældrene, 21 % af indsatserne vurderes at have virkning for mellem 50 og 74 % af forældrene, 8 % af indsatserne vurderes at have virkning for mellem 25 og 49 % af forældrene, og 3 % af indsatserne vurderes at have virkning for under 25 % af forældrene.

Sammenholder vi vurderingerne af henholdsvis specifikke og generelle familierettede indsatser virkning over for forældrene, ser vi ikke markante forskelle i kommunernes vurderinger af virkningen for forældrene.

Figur 2.16 viser kommunernes vurdering af de familierettede indsatser virkning for børnene.

Figur 2.16 Kommunernes vurdering af de familierettede indsatser virkning for børnene

Note: n=78. Obs.: Manglende svar er frasorteret.

Spørgsmål: Angiv, hvor stor en andel af de børn, der deltager i følgende tilbud, der efter din vurdering får øget trivsel som følge af indsatsen.

Kilde: Survey

Det fremgår af figur 2.16, at kommunerne for 62 % af de familierettede indsatser ikke ved, hvad virkningen for børnene og de unge er. 9 % af indsatserne vurderes at have virkning for over 75 % af børnene, 6 % af indsatserne vurderes at have virkning for mellem 50 og 74 % af børnene, 21 % af indsatserne vurderes at have virkning for mellem 25 og 49 % af børnene, og 3 % af indsatserne vurderes at have virkning for under 25 % af børnene.

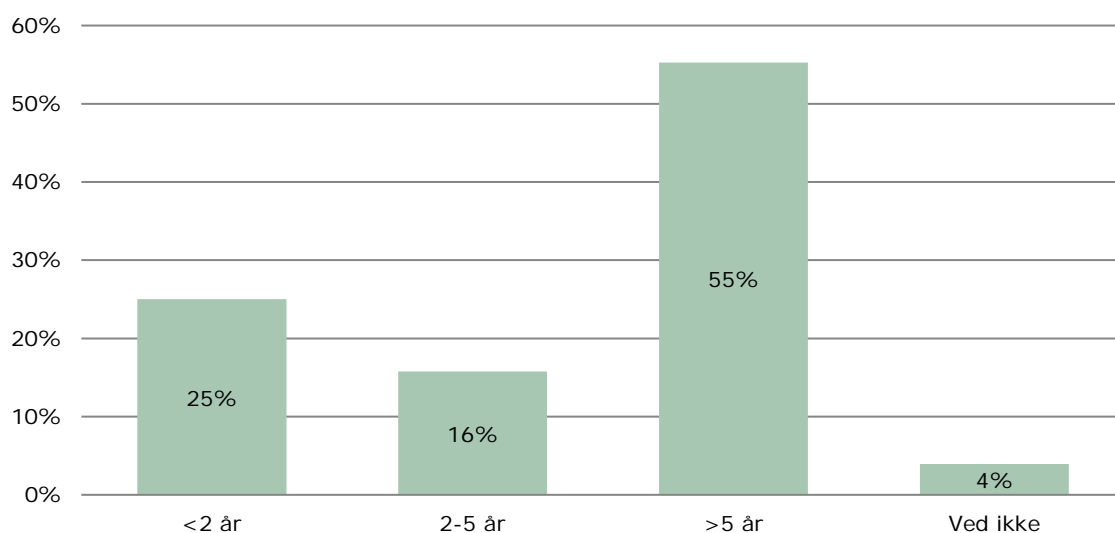
Kommunerne vurderer, at en lidt større andel af de specifikke indsatser har en virkning for børnene end de generelle har.

2.8.4 Etableringstidspunkt for de familierettede indsatser

Indsatserne målrettet både forældre og børn adskiller sig fra de øvrige indsatser ved, at en større andel af indsatserne har eksisteret mere end fem år.

Figur 2.17 viser, hvor længe de specifikke og generelle familierettede indsatser har eksisteret.

Figur 2.17 Etableringstidspunkt for de familierettede indsatser

Note: n=78

Spørgsmål: Hvor længe har følgende tilbud eksisteret i kommunen?

Kilde: Survey

Det fremgår af figur 2.17, at 55 % af de familierettede indsatser har eksisteret i mere end fem år. 25 % af kommunernes indsatser til både forældre og børn har eksisteret i mindre end to år, mens 16 % af indsatserne har eksisteret mellem to og fem år.

Ser vi på henholdsvis de generelle og specifikke indsatser, så finder vi, at hovedparten af de generelle indsatser er mere end fem år gamle. Dette kan som nævnt hænge sammen med, at hovedparten af de indsatser, som anvendes over for både forældre og børn i brudte familier, er indsatser, som kommunerne også anvender over for familier, hvor et barn er i mistriksel af en anden årsag end familiens brud.

3 Samarbejdet med Statsforvaltningen

I dette kapitel beskrives kommunernes samarbejde med Statsforvaltningen, herunder samarbejdet i "Det særlige spor", som blev afdækket i spørgeskemaundersøgelsen.

Som beskrevet i afsnit 1.2.3 blev der i 2011 taget initiativ til at udvikle en særlig procedure, et såkaldt særligt spor, for behandlingen af meget konfliktfyldte sager, hvor familierne har komplekse sager i både Statsforvaltningen og kommunen.

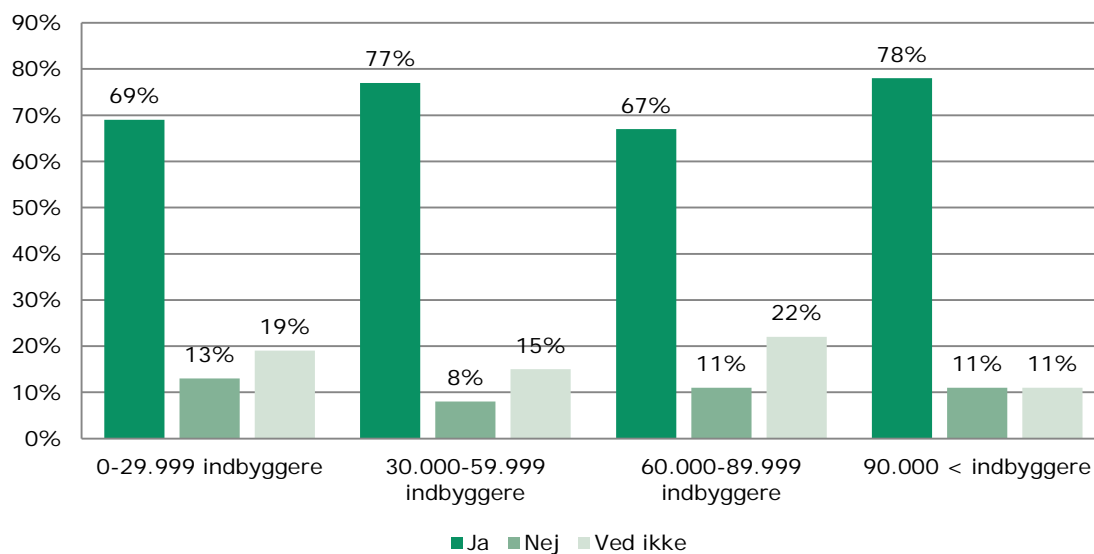
Samarbejdet skal sikre, at den relevante faglige viden og et eventuelt konkret kendskab til familiens forhold hurtigt og smidigt samles. På den måde sikres en mere fokuseret afdækning af eventuelle problemstillinger.

Gennem vores indledende kvalitative interview blev det afdækket, at begrebet "Det særlige spor" ikke var velkendt blandt ledere og medarbejdere i de kommuner, vi var i kontakt med. Nogle af de interviewede kendte til samarbejdet med Statsforvaltningerne om konfliktfyldte sager, men anvendte ikke begrebet "Det særlige spor" om samarbejdsrelationen. Andre interviewpersoner havde hverken erfaring med samarbejde om konfliktfyldte sager eller kendskab til begrebet "Det særlige spor". På den baggrund beskrev vi i spørgeskemaet til kommunerne "Det særlige spor" og bad herefter kommunerne angive, om de havde kendskab til "Det særlige spor".

Kommunerne er i spørgeskemaet indledningsvist blevet bedt om at angive, om kommunen samarbejder med Statsforvaltningen om brudte familier. 74 % af kommunerne angiver, at de samarbejder med Statsforvaltningen vedrørende brudte familier, mens ca. 10 % angiver, at der ikke er samarbejde, og ca. 16 % af de adspurgte har svaret "ved ikke".

Vi har set på, om der er forskelle på små og store kommuners svar på spørgsmålet vedrørende samarbejdet med Statsforvaltningen. Kommunernes svar er i nedenstående figur 3.1 inddelt i fire grupper efter indbyggerantal, og det fremgår for hver af de fire grupper, hvor stor en andel af kommunerne i gruppen, der henholdsvis har og ikke har samarbejde med Statsforvaltningen, og hvor stor en andel, der har svaret "ved ikke".

Figur 3.1 Samarbejde med Statsforvaltningen efter kommunestørrelse

Note: n=73

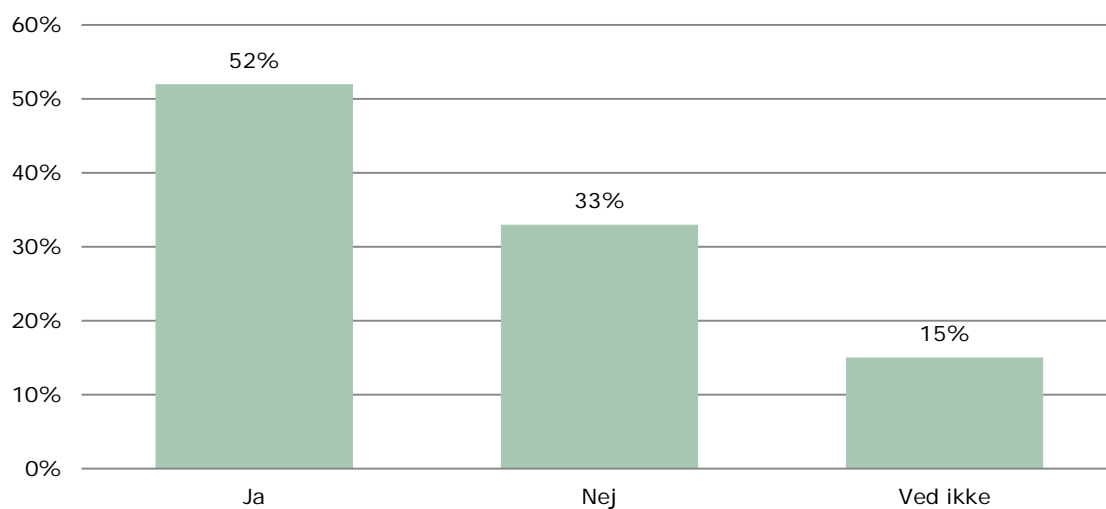
Spørgsmål: Samarbejder I i jeres kommune, med Statsforvaltningen i sager, der vedrører brudte familier?

Kilde: Survey

Der kan ikke identificeres en entydig sammenhæng mellem kommunestørrelse og kommunernes besvarelser vedrørende samarbejde med statsforvaltningen.

Figur 3.2 viser andelen af kommuner med kendskab til "Det særlige spor".

Figur 3.2 Andel kommuner med kendskab til "Det særlige spor"

Note: n=73

Spørgsmål: Kender I, i jeres kommune, til "Det særlige spor", som er en procedure for samarbejdet mellem Statsforvaltningen og kommunerne i særligt konfliktyldte sager?

Kilde: Survey

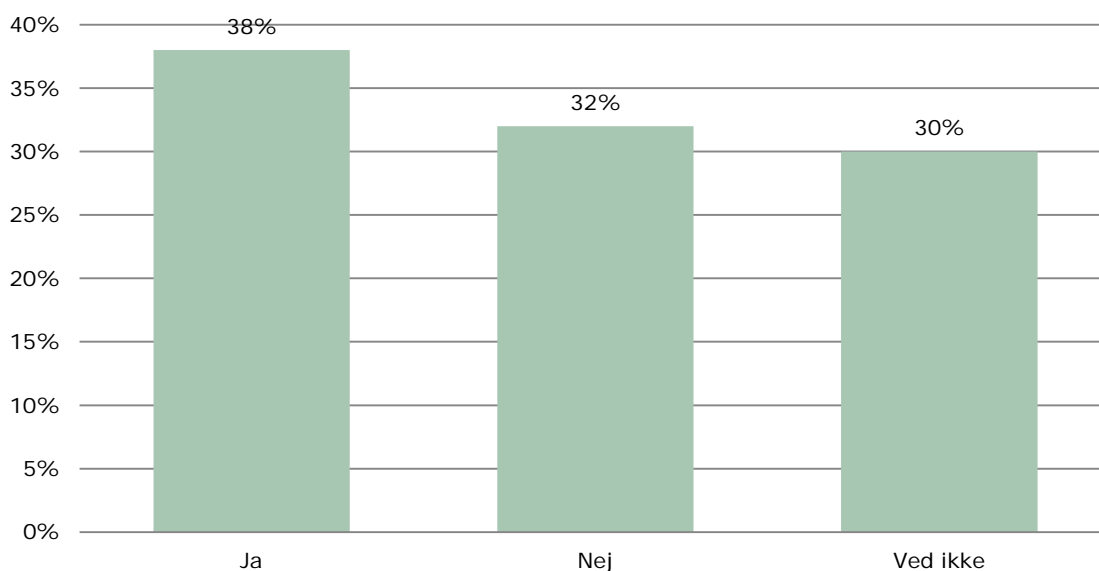
Det ses af tabel 3.2, at kendskabet til "Det særlige spor" er begrænset til godt halvdelen af kommunerne. 52 % af kommunerne har angivet at have kendskab til "Det særlige spor", mens 33 % har svaret, at der ikke er kendskab til "Det særlige spor" i kommunen, og 15 % har svaret "ved ikke" til spørgsmålet.

Mens 74 % af kommunerne angiver, at kommunen samarbejder med Statsforvaltningen, er det således en mindre andel, 52 %, der angiver, at der i kommunen er kendskab til rammen for samarbejdet, "Det særlige spor".

De kommuner, der har svaret positivt på spørgsmålet vedrørende kendskab til "Det særlige spor", er efterfølgende blevet spurgt, om der i kommunen er erfaringer med samarbejdet med Statsforvaltningen i "Det særlige spor".

Figur 3.3. viser fordelingen af kommuner i forhold til erfaring med samarbejdet med Statsforvaltningen i "Det særlige spor".

Figur 3.3 Fordelingen af kommuner i forhold til erfaring med samarbejdet med Statsforvaltningen i "Det særlige spor"

Note: n=37

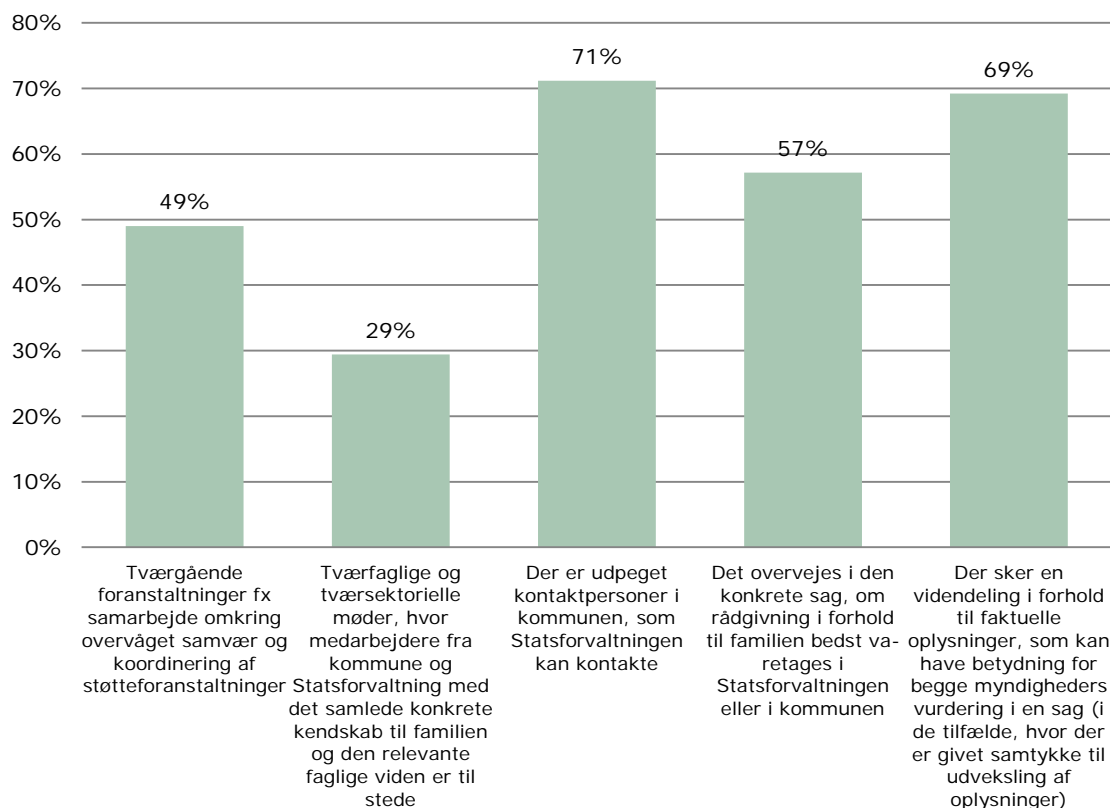
Spørgsmål: Har I, i jeres kommune, erfaringer med samarbejdet med Statsforvaltningen gennem "Det særlige spor".

Kilde: Survey

Det fremgår af tabel 3.3, at 38 % af respondenterne angiver at have erfaringer, mens 32 % angiver, at der ikke har været samarbejde i "Det særlige spor", og 30 %, at respondenterne ikke ved, om der har været samarbejde i "Det særlige spor".

Kommuner med erfaringer med samarbejde med Statsforvaltningen vedrørende brudte familier er i spørgeskemaet adspurgt, hvordan de samarbejder med Statsforvaltningen. Figur 3.4 viser, hvordan samarbejdet finder sted.

Figur 3.4 Hvordan samarbejder kommunerne med Statsforvaltningen

Note: n=49-52. Figuren summerer ikke til 100, da kommunerne i spørgeskemaundersøgelsen har haft mulighed for at angive flere former for samarbejde.

Spørgsmål: Hvordan samarbejder I med Statsforvaltningen i sager, der vedrører brudte familier?

Kilde: Survey

Spørgsmålene vedrørende de konkrete samarbejdsaktiviteter er besvaret af mellem 49 og 52 kommuner, jf. figur 3.4. Det fremgår af figuren, at flest kommuner (71 %) angiver, at der er udpeget en kontaktperson, at der samarbejdes i form af videndeling (69 %), og at det i den konkrete sag overvejes, om rådgivning bedst varetages af Statsforvaltning eller kommune (57 %). Færrest (29 %) angiver, at samarbejdet tager form som tværsektorielle møder, hvor medarbejdere fra kommune og Statsforvaltning med det samlede konkrete kendskab til familien og den relevante faglige viden er til stede.

Flere kommuner har suppleret besvarelsen af spørgsmålet vedrørende samarbejdet med Statsforvaltningen med uddybende kommentarer. Kommentarerne vedrører både omfanget og indholdet af samarbejdet med Statsforvaltningen.

For så vidt angår omfanget af samarbejdet kommenterer flere kommuner, at de er interesseret i mere samarbejde og dialog, end der foregår på nuværende tidspunkt. Et perspektiv, der præsenteres, er en oplevelse af, at Statsforvaltningen ikke har de nødvendige ressourcer til at indgå i samarbejdet og kan være vanskelig for de kommunale medarbejdere at komme i kontakt med. I tråd hermed er der kommentarer fra kommuner, der oplever at vente længe på svar, når de kontakter Statsforvaltningen.

Kommunerne giver eksempler på indholdet af samarbejdet med Statsforvaltningen. Der samarbejdes i konkrete sager og kontaktpersonsordningen nævnes. En kommune angiver, at Statsforvaltningen jævnligt afholder samarbejds møder, hvor kommunen deltager, og at Statsforvaltningen har været på besøg i kommunen og holdt oplæg for rådgiverne i Familieafdelingen.

Litteratur

Ankestyrelsen (2014). *Køreplan om det særlige spor*. København: Ankestyrelsen.

Danmarks Statistik, SKI207. *Tabeller i Statistikbanken. Skilsmisser*.

KL (2013). *Kommunale eksempler på rådgivning mv. i forbindelse med skilsmisse. Notat af 13. januar 2013*. København: KL.

Københavns Kommune (2012). *Grupper for udsatte børn. Slutevaluering af Netværksgrupper for udsatte børn og unge i Københavns Kommune (2009-2012)*. København: Københavns Kommune.

Ottosen, M. H. (2016). *Analyse om udviklingen i familieretlige konflikter. Notat*. København: SFI, Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Servicebogen, LBK nr. 1270 af 24. oktober 2016.

Tønnesen, H. et al. (2005): *Terminologi – Forebyggelse, sundhedsfremme og folkesundhed*. København: Sundhedsstyrelsen, Center for Forebyggelse.

Bilag 1 Datagrundlag og analysedesign

I dette bilag redegøres for datagrundlag og analysedesign. Vi kombinerer et kvalitativt og kvantitativt analysedesign, der tilgodeser, at kortlægningen skal levere et landsdækkende overblik over kommunernes indsatser. I dette bilag redegøres for de metodiske valg, der er truffet i forundersøgelserfasen og i forbindelse med dataindsamling og analyse af data.

Forundersøgelse

Projektet blev indledt med en forundersøgelse, hvor der blev indsamlet viden om kommuners og Statsforvaltnings praksis på området. Hensigten med kortlægningen var at sikre en kvalificeret operationalisering af undersøgelsestemaerne for kortlægningen. Forundersøgelsen bestod af tre elementer:

- Desk study
- Kvalitative interview i kommuner
- Workshop med centrale interessenter

Som led i forundersøgelsen gennemgik vi tilgængeligt materiale fra Børne- og Socialministeriet samt KL vedrørende henholdsvis etablering af "Det særlige spor" og eksempler på indsatser for forældre, børn og familier i forbindelse med skilsmisse i kommunerne.

Der er gennemført interview i seks kommuner med henblik på at tilvejebringe viden om kommunernes praksis på området, som kunne kvalificere spørgeskemaundersøgelsen og tilvejebringe eksempler på kommunale indsatser for brudte familier.

Udvælgelsen af kommuner til kvalitative interview er foretaget på baggrund af KL's notat 'Kommunale eksempler på rådgivning mv. i forbindelse med skilsmisse' af 13. januar 2013. I notatet har KL identificeret 20 kommuner med eksempler på indsatser til skilsmisseramte familier. Med udgangspunkt i denne bruttoliste, udvalgte vi seks kommuner til interview. Ved at tage udgangspunkt i KL's bruttoliste sikrede vi os, at der var etableret indsatser i de udvalgte kommuner.

I udvælgelsen af kommuner fra bruttolisten er der lagt vægt på at opnå variation i forhold til kommunernes geografiske placering (Jylland, Fyn, Sjælland) i forhold til kommunens størrelse (stor, mellemstor, lille) samt i forhold til målgruppen for kommunens indsats (forældrerettede indsatser, børne- og ungeindsatser, familierettede indsatser). De interviewede ledere og medarbejdere har medvirket i interviewene under forudsætning af anonymitet.

Det blev ved de første interview klart, at spørgsmål vedrørende kommunernes indsatser for brudte familier og spørgsmål vedrørende samarbejdet med Statsforvaltningen ikke i alle kommuner kunne besvares af den samme interviewperson. Mens viden om indsatserne typisk er forankret i en enhed, der arbejder med at tilbyde indsatser til borgerne, er viden om samarbejde med Statsforvaltningen typisk forankret hos ledere og medarbejdere på myndighedsområdet. Der er derfor gennemført interview med personer både inden for myndighedsområdet og tilbudssiden i kommunerne. Det fremgår af nedenstående tabel, hvilke personer i de seks kommuner, der er gennemført interview med.

Bilagstabel 1.1 Interviewpersoner

Kommune	Myndighed	Udfører
A		Medarbejder i familiehus
B	Leder af kommunens familieafdeling	Leder (stedfortræder) på ungefamiliecenter Medarbejdere, familiebehandler
C		Leder af socialrådgiver i skole og dagtilbud
D	Fagkoordinator i kommunens familieafdeling	Leder af børnecenter
E	Leder af kommunens familieafdeling	
F		Leder af tilbud

Interviewene blev afviklet som semistrukturerede interview gennemført ved hjælp af en standardiseret interviewguide, men med åbenhed for at uddybe eventuelle tematikker vedrørende de overordnede undersøgelsesspørgsmål, som interviewpersonerne henledte opmærksomheden på.

Fra interviewene fik vi blandt andet dybere kendskab til kommunernes indsatser, målgrupper for indsatser og rationaler bag igangsættelsen af indsatserne. Interviewene gav endvidere indblik i kommunernes praksis for samarbejde med Statsforvaltningen. Interviewene bidrager med indblik i variationen i kommunernes praksis på området, som blev anvendt til at operationalisere undersøgelsestemaerne med henblik på indsamling af kvantitative data om samtlige kommuners tilbud gennem en spørgeskemaundersøgelse.

Som en del af forundersøgelsen til spørgeskemaundersøgelsen blev der afholdt en workshop, hvor organisationer med særlig viden og ekspertise inden for skilsmisseområdet var repræsenterede. Følgende deltog i workshoppen:

- BKF: Formand for Børn- og Familienetværket Ane Stallknecht, Børn- og Familiechef Kalundborg Kommune
- KL: Chefkonsulent Hanne Gøttrup
- Statsforvaltningen: Kontorchef Kirsten Rosenkilde Olsen, kontorchef hos Statsforvaltningen, familieretten i Aabenraa og Odense samt central visitation og mødebooking.

Derudover deltog en repræsentant fra Børne- og Socialministeriet. På workshoppen blev deltagerne præsenteret for de foreløbige resultater fra de kvalitative interview, og på den baggrund blev undersøgelsestemaerne til spørgeskemaundersøgelsen drøftet. Workshoppen bidrog således til operationaliseringen af undersøgelsestemaer til den efterfølgende spørgeskemaundersøgelse.

Spørgeskemaundersøgelse

En væsentlig forudsætning for undersøgelsens kvalitet var identifikationen af de rette respondenter i kommunerne. Udvalget af respondenter tog derfor udgangspunkt i de indsamlede erfaringer fra de kvalitative interview, workshopdeltagernes input, samt opsøgende arbejde på kommunernes hjemmesider. På baggrund af den indsamlede viden om, hvilke personer i kommunerne, der har tilstrækkeligt og dækkende informationer om kommunernes arbejde med brudte familier, udvalgte vi kommunernes fagchef med ansvar for myndighedsområdet på området for børn og familier som respondentgruppe.

Forud for udsendelsen af spørgeskemaet til landets kommuner, er der gennemført pilottest af skemaet. Skemaet blev afprøvet og kommenteret af tre personer fra både tilbud og myndighedssiden. Herefter er spørgeskemaet revideret og udsendt elektronisk via mail. Spørgeskemaet er gengivet i bilag 3.

Spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført i perioden 20. september til 18. oktober 2016. Der blev i perioden fremsendt to skriftlige påmindelser samt gennemført en telefonisk påmindelse.

Spørgeskemaet er udsendt til alle 98 kommuner. Skemaet er besvaret af 78 kommuner, hvor 72 kommuner har gennemført hele skemaet, mens seks kommuner har besvaret en del af skemaet. Fem af disse kommuner blev vurderet til ikke at have besvaret en tilstrækkelig del af skemaet, til at det kunne konkluderes, at de udfyldte dele kunne opfattes som kommunens endelige svar. På den baggrund blev disse besvarelser frasorteret. Grænsen for en tilstrækkelig besvarelse blev defineret til, at kommunen skulle have besvaret hele skemaets del med spørgsmål vedrørende kommunens indsatser for brudte familier. Fem ud af de seks kommuner, der havde besvaret spørgeskemaet delvist, blev frasorteret på baggrund heraf.

Således har der været 73 gyldige besvarelser ud af 98 mulige, hvilket giver en svarprocent på 74. Kommunernes besvarelse af spørgeskemaet ses af nedenstående tabel.

Bilagstabel 1.2 Besvarelse af spørgeskema

	Procent
Antal udsendte skemaer	98
Antal påbegyndte besvarelser	78
Antal tilstrækkeligt besvarede skemaer	73
Svarprocent	74

Vi har gennemført en frafaldsanalyse, med henblik på at afdække en eventuel systematik i, hvilke kommuner der ikke har besvaret undersøgelsen. Størrelsen af målgruppen brudte familier vil variere med kommunestørrelse, således at målgruppen i antal brudte familier vil være større i kommuner med flere indbyggere og mindre i kommuner med færre indbyggere (se også afsnittet "Data vedrørende skilsmisser fra Danmarks Statistik nedenfor). Forventningen er på den baggrund, at større kommuner vil have et større incitament til at oprette specifikke tilbud til denne målgruppe, fordi målgruppen har en større volumen i disse kommuner. Frafaldsanalysen er på denne baggrund gennemført med henblik på at undersøge de deltagende kommuners repræsentativitet for så vidt angår kommunestørrelse. En systematisk skævhed kan have konsekvenser for repræsentativiteten af undersøgelsen.

Det fremgår af nedenstående tabel 3.3, at der er en mindre skævhed, når de deltagende kommuner sammenlignes med alle kommuner. Blandt de deltagende kommuner er andelen med en befolkningsstørrelse på 0-29.999 og 60.89.999 nogle procentpoint mindre end blandt hele populationen af danske kommuner. Tilsvarende er andelen af kommuner med 30-59.999 borgere og over 90.000 borgere en smule større end blandt alle landets kommuner. Det er imidlertid vores vurdering, at skævheden ikke er så betydelig, at det har konsekvenser for repræsentativiteten af undersøgelsen.

Bilagstabel 1.3 Deltagende kommuner sammenholdt med hele populationen – indbygger-antal

Antal indbyggere	Alle kommuner (procent)	Kommuner med tilstrækkelig besvarelse (procent)
0-29.999	27	23
30-59.999	48	52
60-89.999	14	12
Over 90.000	11	12
I alt	100	100

Kilde: Danmarks Statistik og survey

Data fra spørgeskemaundersøgelsen er anvendt til en række deskriptive analyser. Data vedrørende kommunernes konkrete indsatser er endvidere analyseret indholdsmæssigt og kategoriseret. I de enkelte tilfælde, hvor der har været usikkerhed om, hvad indholdet af en angivet indsats var, er den pågældende kommune kontaktet for at sikre, at indsatsen kunne kategoriseres korrekt.

Data vedrørende skilsmisser fra Danmarks Statistik

Data vedrørende antallet af skilsmisser i kommunerne fra Danmarks Statistisk (SKI207) er anvendt til at undersøge, om der er en skæv fordeling af skilsmisser mellem kommunerne. En hypotese kunne være, at der er kommuner i bestemte regioner eller af bestemt befolkningsstørrelse, hvor der forholdsmæssigt er flere skilsmisser end i øvrige kommuner. Disse kommuner ville i givet fald opleve øget efterspørgsel og behov for indsatser til brudte familier. Det ville i givet fald være relevant at undersøge, om der eksempelvis kunne identificeres sammenhæng mellem antal skilsmisser pr. indbygger og antal indsatser for brudte familier i kommunerne. Der blev ved analysen af Danmarks Statistiks data vedrørende antal skilsmisser pr. indbygger i kommunerne ikke fundet systematisk forskel på tværs af kommunerne. Vi fandt en næsten entydig lineær sammenhæng mellem antallet af indbyggere og antal skilsmisser, hvilket indikerer, at skilsmisser generelt er jævnt fordelt i kommunerne, når der tages højde for indbyggertal. Der findes ikke stor variation inden for kommuner med samme befolkningsstørrelse.

På denne baggrund er data fra spørgeskemaundersøgelsen ikke sammenholdt med Danmarks Statistiks data vedrørende skilsmisser.

Anvendelse af kvalitative data

De kvalitative interview er anvendt i forundersøgelserfasen til kvalificering af spørgeskemaundersøgelsen.

Kommunerne er i spørgeskemaet anmodet om at fremsende eventuelle skriftlige undersøgelser og evalueringer af indsatser til brudte familier, hvis kommunen havde foretaget en sådan undersøgelse. Der er modtaget en evaluering fra en kommune, som med kommunens godkendelse er sammenfattet i bilag 4. Tre kommuner har redegjort for, hvilke redskaber de anvender til at monitorere borgernes tilfredshed med indsatsen.

Bilag 2 Oversigt over kommunernes indsatser over for brudte familier

Forældrerettede indsatser	
Gruppeindsatser	
Specifikke tilbud	Kursusforløb til forældre
Specifikke tilbud	KIFF - Kursus i fælles forældreansvar
Specifikke tilbud	Et kursus for skilte forældre
Specifikke tilbud	Kursus i fælles forældreansvar, KIFF
Specifikke tilbud	KIFF (Kursus i Fælles Forældreansvar)
Specifikke tilbud	KIFF
Specifikke tilbud	Skilsmissegruppe - sundhedsplejen
Specifikke tilbud	KIFF
Specifikke tilbud	Henvi til vores Familiecenter (Samtaler for forældrene)
Specifikke tilbud	KIFF kurser for forældre
Specifikke tilbud	Skilsmissegruppe for forældre (uden henvisning)
Specifikke tilbud	KIFF for skilte forældre med børn i alderen 0 til 18 år
Specifikke tilbud	Oplæg til forældre/ åbent for alle i kommunen
Specifikke tilbud	Familiebehandling (52,3) gruppe
Specifikke tilbud	Kursus i fælles forældreansvar - KIFF
Forebyggende tilbud	PREP - Prevention and Relationship Enhancement Program - et forebyggende og relationsudviklende kursusprogram.
Forebyggende tilbud	PREP for par med børn (0 til 18) der vil vedligeholde og booste deres forhold
Individuelle indsatser	
Specifikke tilbud	Stop krigen mor og far
Specifikke tilbud	Særlig familierådgivning med fokus på familier i konfliktfyldte skilsmisser
Specifikke tilbud	Vi arbejder med konflikthåndtering i skilsmissesager.
Specifikke tilbud	Mægling
Specifikke tilbud	Vi har konflikthåndtering til forældre jf. § 11
Specifikke tilbud	Parrådgivning i Familiehus
Specifikke tilbud	Vejen frem - rådgivning v. skilsmisse ift. forældreskab
Specifikke tilbud	Parrådgivning
Generelle tilbud	Familievejledere
Generelle tilbud	Familiebehandling, herunder terapeutisk forløb til forældre
Generelle tilbud	Åben Rådgivning
Generelle tilbud	Rådgivning til forældrene
Generelle tilbud	Rådgivning
Generelle tilbud	Individuelle samtaler for forældre
Generelle tilbud	Åben rådgivning
Generelle tilbud	Mulighed for i enkeltsager at tilbyde sparring/konfliktmægling med barnets trivsel i centrum
Generelle tilbud	Åben anonym rådgivning
Generelle tilbud	Familiekonsulenterne
Forebyggende tilbud	Parterapi for par med børn (0 til 18 år)
Forebyggende tilbud	Individuelle forløb til forældre som er på vej i skilsmisse eller som overvejer

Børnerettede indsatser	
Gruppeindsatser	
Specifikke tilbud	Børnegrupper til børn, som er i længerevarende mistrivsel efter skilsmisse og konflikt herom mellem forældre
Specifikke tilbud	Samtalegruppe for børn i skilsmisse familier
Specifikke tilbud	Sundhedsplejerskerne har børnegrupper
Specifikke tilbud	Gruppe for børn i skilsmisser
Specifikke tilbud	Skilsmissegrupper til børn i folkeskolen (et samarbejde mellem sundhedspleje og skolens trivselslærer)
Specifikke tilbud	Gruppe for skilsmissebørn
Specifikke tilbud	Skilsmissegrupper
Specifikke tilbud	Gruppetilbud
Specifikke tilbud	Vi har skilsmissegrupper for børn
Specifikke tilbud	Samtalegrupper til børn i skilsmissec familier
Specifikke tilbud	Lokale tilbud på skoler - skilsmissegrupper for børn
Specifikke tilbud	Gruppetilbud til skilsmisse ramte børn
Specifikke tilbud	Gruppetilbud til børn hvis forældre er skilte
Specifikke tilbud	Gruppeforløb for børn i brudte familier
Specifikke tilbud	Gruppeforløb for børn/unge
Specifikke tilbud	Skilsmissegrupper for børn
Specifikke tilbud	Børnegruppe
Specifikke tilbud	Skilsmissegruppe for børn (uden henvisning)
Specifikke tilbud	I skoleregi har vi en indsats fra delebørn til hele børn
Specifikke tilbud	Vi har gruppeforløb for børn der er i begyndende mistrivsel grundet skilsmisse jf. § 11
Specifikke tilbud	Grupper § 11
Specifikke tilbud	Skilsmissegruppe for børn og unge
Specifikke tilbud	Børnegruppe /pilotprojekt
Specifikke tilbud	Skilsmissegruppe for børn lokalt på skoler
Specifikke tilbud	Gruppetilbud til skilsmissebørn
Specifikke tilbud	Skilsmissegruppe for børn fra 10-12 år
Specifikke tilbud	Skilsmissegrupper på skoler
Specifikke tilbud	Børnegrupper for børn i brudte familier, samtale, spejling, støtte
Specifikke tilbud	Skilsmisse børnegrupper i skolen
Specifikke tilbud	Samtalegrupper på skoler som forebyggende tilbud visiteres via sundhedsplejen, forebyggende socialrådgiver eller skolens personale/PPR
Specifikke tilbud	Børnegruppe
Specifikke tilbud	Skilsmisse grupper på alle folkeskoler til børn
Specifikke tilbud	Grupper for børn og unge
Specifikke tilbud	Børnegrupper for skilsmissebørn
Specifikke tilbud	Grupper for børn af brudte familier
Specifikke tilbud	Ungegrupper for unge med skilte forældre (på vej)
Individuelle indsatser	
Generelle tilbud	Støtte - kontaktpersoner
Generelle tilbud	Legeterapi
Generelle tilbud	Ungeamtaler
Generelle tilbud	Samtaler til børnene (FamilieHuset)
Generelle tilbud	Individuelle samtaler for børn/unge
Generelle tilbud	Rådgivning ved PPR psykolog på institution og skole
Generelle tilbud	Ungekontakten

Familierettede indsatser	
Gruppeindsatser	
Specifikke tilbud	Fra den 1. november tilbyder vi undervisning i før - under og efter skilsmissen. Så det kan blive så skånsomt for børnene som muligt.
Specifikke tilbud	Gruppen for skilte forældre og deres børn i socialforvaltningen
Specifikke tilbud	Familieklasser
Specifikke tilbud	Nyt projekt med samtalegrupper i højkonfliktsager for forældre og børn (parallel grupper og krav om at et af børnene i familien er 0-6 år)
Specifikke tilbud	Gruppetilbud til børn og voksne på vores familiecenter
Generelle tilbud	Familiebehandling
Generelle tilbud	Tilbud efter paragraf 11 på vores familiecenter
Generelle tilbud	Tilbud efter paragraf 52 på vores familiecenter
Individuelle indsatser	
Specifikke tilbud	Skilsmisse grupper for forældre og deres børn
Specifikke tilbud	Konfliktmægling
Specifikke tilbud	Familiemægling til brudte familier, 12 x 2 timer med vejledning, undervisning for alle i familien. Fremtiden som brudt familie.
Specifikke tilbud	Tilbud om konfliktmægling
Generelle tilbud	Familiehusets tilbud
Generelle tilbud	Åben Rådgivning for alle forældre
Generelle tilbud	Åben, anonym Familierådgivning (4 gange)
Generelle tilbud	§11,3-tilbud, forløb op til ca. 8 samtaler
Generelle tilbud	Råd og vejledning i Familiehuset til forældre
Generelle tilbud	Koordinerende kontaktperson ordning
Generelle tilbud	Familiebehandling
Generelle tilbud	Råd og vejledning
Generelle tilbud	Netværksmøder
Generelle tilbud	Råd og vejledning
Generelle tilbud	Samtaleforløb
Generelle tilbud	Åben Anonym Rådgivning via Rådgivningshuset i Svendborg
Generelle tilbud	Familiekonsulent
Generelle tilbud	Råd og vejledning individuelt
Generelle tilbud	Familie terapeutisk behandling
Generelle tilbud	Individuelle samtaler
Generelle tilbud	Familiebehandling
Generelle tilbud	Anonym Rådgivning
Generelle tilbud	Åben anonym rådgivning
Generelle tilbud	Åben anonym rådgivning
Generelle tilbud	Konkret tilrettelagt § 11,3 tilbud
Generelle tilbud	Familie terapi
Generelle tilbud	Familierådgivning i Familiecenteret
Generelle tilbud	Åben anonym rådgivning - hvor der er mulighed for 3 samtaler, og hvor familier kan henvende sig uden forudgående visitation
Generelle tilbud	Et tiltag i et samarbejde mellem PPR og Familie og ungecenteret
Generelle tilbud	Familierådgivning/behandling
Generelle tilbud	Familiebehandling
Generelle tilbud	Tilbud efter servicelovens § 11 om indsats i hjemmet
Generelle tilbud	Familie terapi
Generelle tilbud	Home Start (også andre problemstillinger)
Generelle tilbud	Åben Rådgivning for alle forældre (uden henvisning)
Generelle tilbud	Servicelovens muligheder for støtte efter § 11
Generelle tilbud	Derudover tilbyder vi foranstaltning jf. § 52 efter konkret problemstilling
Generelle tilbud	Rådgivning § 11
Generelle tilbud	Familiekonsulent § 11
Generelle tilbud	Foranstaltninger efter § 52.3
Generelle tilbud	Skræddersyede forløb
Generelle tilbud	Familievejledning (11,3)
Generelle tilbud	Familiebehandling (52,3) individuel
Generelle tilbud	Tilbud til unge og forældre
Generelle tilbud	Generel familiebehandling, psykologbehandling m.m. i vores forebyggende centre
Generelle tilbud	Familiebehandling
Generelle tilbud	Familierådslagning eller anden form for netværksinddragende møde
Generelle tilbud	Socialfaglige rådgivere på skoler og i dagtilbud
Generelle tilbud	Åben Familierådgivning op til 3 samtaler til afklaring
Generelle tilbud	§ 52.3.3 rådgivning/behandling - stor del af brudte familier
Generelle tilbud	§ 11.3 akutte, afgrænsede vanskeligheder i forbindelse med skilsmisse mv.
Generelle tilbud	Åben anonym børne- og ungerådgivning, til forældre, børn og unge.

Generelle tilbud	Indsats efter servicelovens § 11 i familiegrupperne
Generelle tilbud	Indgribende indsats efter servicelovens § 52 foranstaltninger
Generelle tilbud	Skolesundhedsplejersken
Generelle tilbud	Trivselspersoner på skolerne
Generelle tilbud	Generel råd/vejledning til børn, unge og familier med denne problemstilling
Generelle tilbud	§ 11.3 tilbud individuelt tilrettelagt for familien/barnet/den unge
Generelle tilbud	Familiebehandling (§52.3.3) konkret vurderet efter en børnefaglig undersøgelse i høj-konfliktsager
Generelle tilbud	Åben Rådgivning
Generelle tilbud	Hånd om Familien
Generelle tilbud	Familieværksted
Generelle tilbud	Hjemme-hos
Generelle tilbud	Sundhedspleje
Generelle tilbud	Forældre kan møde direkte op ude på vores familiecenter uden nogen forudgående henvisning
Generelle tilbud	Familieterapi
Generelle tilbud	Åben Rådgivning
Forebyggende tilbud	Forebyggende foranstaltninger- individuelt

Bilag 3 Spørgeskema til kommunerne om indsatser over for brudte familier

Spørgsmål	Svarmuligheder	Forklaring
Spørgsmål om kommunens tilbud til brudte familier		
Har I, i kommunalt regi tilbud til brudte familier (forældreindsatser, børneindsatser, familieindsatser)? Vi tænker her på indsatser, som er målrettet en skilsmisseproblematik.	1: Ja 2: Nej	Hvis respondenterne har svaret nej til dette spørgsmål er der ikke stillet spørgsmål om kommunens tilbud, men respondenterne er gået direkte til spørgsmål om samarbejde med Statsforvaltningen.
Du har angivet, at I har tilbud til brudte familier i kommunen. Hvorfor tilbyder kommunen målgruppen denne eller disse indsatser?	1: Etableringen af tilbud udspringer primært af et politisk ønske om at yde støtte til brudte familier. 2: Kommunen har oplevet en stigning i antallet af henvendelser fra borgere, der efterspørger denne type tilbud. Tilbud er oprettet for at imødekomme denne efterspørgsel. 3: Etablering af tilbud udspringer primært af, at vi i arbejdet med børn og unge, oplever trivselsproblemer for børn og unge i familier med konfliktfyldte skilsmisser. 4: Tilbud er et led i en kommunal forebyggelsesstrategi og har til formål at forebygge, at problemstillinger ifm. skilsmisse eskaleres og bliver langvarige. 5: Tilbud er et pilotforsøg. 6: Hvis andet, skriv:	Respondenten har ved dette spørgsmål kunne vælge flere svarmuligheder.
Hvilke tilbud har I til brudte familier i jeres kommune? (Skriv navnet/navnene på tilbudet/tilbuddene eller angiv, at tilbudet tilrettelægges efter den konkrete problemstilling for den individuelle familie. Skriv venligst kun ét tilbud per linje).	Tekstfelt	Respondenten har her kunne angive navnene på kommunens tilbud til brudte familier. Disse navne er blevet trukket med videre til de næste spørgsmål.
Hvem retter kommunens følgende tilbud sig mod?	1: Kun forældrene i brudte familier 2: Kun børnene i brudte familier 3: Både forældre og børn i brudte familier	Respondenten har besvaret dette spørgsmål for hver af de angivne tilbud.
Hvilken form har de følgende tilbud?	1: Tilbuddet er et gruppeforløb 2: Tilbuddet er et individuelt forløb 3: Hvis andet, skriv:	Respondenten har besvaret dette spørgsmål for hver af de angivne tilbud. Der har været mulighed for at besvare i tekstboks, hvis tilbuddets form ikke er indenfor kategorierne gruppetilbud eller individuelt forløb.
Hvordan kommer forældrene og /eller børn med i følgende tilbud?	1: De visiteres til tilbuddet på baggrund af en § 50-undersøgelse 2: De tilbydes tilbuddet igennem fx § 11,2 eller § 11,3 3: Tilbuddet er åbent for alle og offentligt annonceret 4: Hvis andet, skriv:	Respondenten har besvaret dette spørgsmål for hvert af de angivne tilbud. Der har kunne vælges flere svarmuligheder. Der har været en tekstboks, hvor respondenterne har kunne svare, hvis ikke kategorierne var udtømmende.

Hvor længe har følgende tilbud eksisteret i kommunen?	1: < 2 år 2: 2-5 år 3: > 5 år 4: Ved ikke	Respondenten har besvaret dette spørgsmål for hver af de angivet tilbud.
Angiv hvor stor en andel af de forældre, der deltager i følgende tilbud, der efter din vurdering får øget trivsel som følge af indsatsen?	1: Over 75 % af forældrene 2: Mellem 50 og 74 % af forældrene 3: Mellem 25 og 49 % af forældrene 4: Under 25 % af forældrene 5: Ved ikke 6: Ikke relevant	Respondenten har besvaret dette spørgsmål for hver af de angivet tilbud.
Angiv hvor stor en andel af de børn, der deltager i følgende tilbud, der efter din vurdering får øget trivsel som følge af indsatsen?	1: Over 75 % af børnene 2: Mellem 50 og 74 % af børnene 3: Mellem 25 og 49 % af børnene 4: Under 25 % af børnene 5: Ved ikke 6: Ikke relevant	Respondenten har besvaret dette spørgsmål for hver af de angivet tilbud.
Har I, i jeres kommune foretaget en systematisk undersøgelse eller evaluering af virkningen af følgende tilbud?	1: Ja 2: Nej 3: Ved ikke	Respondenten har besvaret dette spørgsmål for hver af de angivet tilbud.
Hvis denne/disse undersøgelse(r) eller evaluering(er) foreligger online, skriv da gerne et link nedenfor til hvor denne/disse kan findes. Hvis denne/disse ikke kan findes online, send da gerne denne/disse som vedhæftede filer ved at besvare mailen, der gav dig adgang til dette skema.	Tekstfelt	Respondenten har her kunne skrive et link til en undersøgelse af et eller flere tilbud, hvis denne kunne tilgås online.
Er der på nuværende tidspunkt planlagt en undersøgelse af virkningen af tilbuddet/tilbuddene?	1: Ja 2: Nej 3: Ved ikke	Respondent har kun fået dette spørgsmål for de tilbud, hvor det er angivet, at der ikke er lavet en systematisk undersøgelse eller evaluering af tilbuddet.
Har I planer om at fortsætte tilbuddet?	1: Ja 2: Nej 3: Ved ikke	Respondenten har besvaret dette spørgsmål for hver af de angivet tilbud.
Spørgsmål om kommunens samarbejde med Statsforvaltningen		
Samarbejder I, i jeres kommune med Statsforvaltningen i sager, der vedrører brudte familier?	1: Ja 2: Nej 3: Ved ikke	
Kender I, i jeres kommune til 'Det særlige spor', som er en procedure for samarbejdet mellem Statsforvaltningen og kommunerne i særligt konfliktfyldte sager?	1: Ja 2: Nej 3: Ved ikke	
Har I, i jeres kommune erfaringer med samarbejdet med statsforvaltningen gennem 'Det særlige spor'?	1: Ja 2: Nej 3: Ved ikke	Kun respondenter, der har svaret ja til at have kendskab til 'Det særlige spor' har fået dette spørgsmål.
Batterispørgsmål: Hvordan samarbejder I med Statsforvaltningen i sager, der vedrører brudte familier?		
Tværgående foranstaltninger fx samarbejde omkring overvåget samvær og koordinering af støtteforanstaltninger	1: Ja 2: Nej 3: Ved ikke	Del af batteri
Tværfaglige og tværsektorielle møder, hvor medarbejdere fra kommune og Statsforvaltning med det samlede	1: Ja 2: Nej 3: Ved ikke	Del af batteri

konkrete kendskab til familien og den relevante faglige viden er til stede		
Der er udpeget kontaktpersoner i kommunen, som Statsforvaltningen kan kontakte	1: Ja 2: Nej 3: Ved ikke	Del af batteri
Det overvejes i den konkrete sag, om rådgivning i forhold til familien bedst varetages i Statsforvaltningen eller i kommunen	1: Ja 2: Nej 3: Ved ikke	Del af batteri
Der sker en videndeling i forhold til faktuelle oplysninger, som kan have betydning for begge myndigheders vurdering i en sag (i de tilfælde, hvor der er givet samtykke til udveksling af oplysninger)	1: Ja 2: Nej 3: Ved ikke	Del af batteri
Hvis andet, skriv venligst:	Tekstfelt	Del af batteri

Bilag 4 Evaluering af indsats med netværksgrupper

Københavns Kommune har i forbindelse med besvarelsen af spørgeskemaet på opfordring fremsendt en evaluering af en indsats med netværksgrupper for udsatte børn og unge, som vurderes at have været virkningsfuld. Indsatsen består af gruppeforløb, hvoraf nogle grupper var samlet om temaet skilsmisse. Indsatsens metode, implementering og virkning er beskrevet i nedenstående boks.

Gruppeindsats for børn og unge mellem 8 og 18 år

Målgruppe

Børn og unge mellem 8 og 18 år. 72 % af deltagerne var mellem 9 og 11 år på det tidspunkt, de deltog i gruppen.

Målgruppen er børn, der mistrives i deres dagligdag, eksempelvis som følge af konflikter i hjemmet. I grupperne er tilstræbt en jævn fordeling af børn med og uden en børnesag.

Metode

Metoden er udviklet af medarbejdere i kommunen. Hvert møde i gruppen er struktureret på samme vis. Møderne veksler mellem struktureret samtale, leg og pauser. Det fremhæves, at der særligt er gode erfaringer med metoder, der understøtter dialogen visuelt, kreativt eller med symboler.

Forældrene er inddraget i indsatsen, ved at de inviteres til at deltage i et møde i gruppen halvvejs i forløbet og endvidere inviteres til en afsluttende samtale med gruppeleder og eget barn.

Teoretisk afsæt

Metoder og øvelser er inspireret af de systemiske retninger og det løsningsfokuserede og narrative felt

Implementering

Over en periode på fire år er der gennemført 18 gruppeforløb, hvor i alt 126 børn og unge har deltaget.

Gruppelederne har deltaget i et fem dages gruppelederkursus og deltog i faglig sparring og supervision i projektperioden.

Børnene mødes i 2-2,5 time en gang ugentligt i 12 uger. Fremmødet er for hovedparten af grupperne vurderet tilfredsstillende eller meget tilfredsstillende.

Virkning

Datakilder:

Forældrene har løbende udfyldt SDQ skemaer, hvor de har vurderet barnets adfærd samt et afslutnings-skema, hvor de har vurderet forløbet i gruppen.

Interview med i alt seks børn og ti forældre fra grupper, hvor emnet har været henholdsvis forældres psykiske sygdom og skilsmisse.

Forældrenes vurdering af virkningen:

- 79 % af forældrene vurderer, at der er sket små positive forandringer eller store positive forandringer i familien, mens barnet har deltaget i gruppen. 51 % af forældrene vurderer, at deres barn har fået det lidt bedre eller meget bedre med deres søskende
- 74 % af forældrene vurderer, at deres barn har fået det lidt bedre eller meget bedre i familien
- Før- og eftermålinger med SDQ-skemaer giver stort set samme resultat. Det skal i den forbindelse bemærkes, at hovedparten af børnene ved før-målingen lå inden for normalområdet. Måle-metoden har derfor haft begrænsninger ift. målgruppen.

Børnenes vurdering af virkningen

- 77 % af børnene vurderer ved sidste gruppegang, at de har fået det enten meget bedre eller lidt bedre

Kilde: Københavns Kommune, 2012.